

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Katedra studií občanské společnosti

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mateřská centra jako součást občanské společnosti:
Funkce mateřských center v současné české společnosti

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Magdaléna Šťovíčková Jantulová Ph.D.**

Praha 2013

Bc. Jana Voltrová

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval/a samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužil/a k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze dne 8. 5. 2013

Jana Voltrová

Poděkování

Na tomto místě děkuji paní Mgr. Magdaléně Šťovíčkové Jantulová Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za všechny její cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní poskytla.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o tom, jaké funkce naplňují mateřská centra jako organizace občanské společnosti v současné společnosti pardubického kraje. Cílem práce je zjistit, jakým způsobem mateřská centra, jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce dle představitelů mateřských center v současné společnosti pardubického kraje

V teoretické části práce této diplomové práce je představeno a porovnáno několik teorií zabývajících se typologií funkcí organizací občanského sektoru.

Ve výzkumné části jsou prezentována zjištění z kvalitativního výzkumného šetření, které bylo provedeno formou polostrukturovaných rozhovorů s deseti představitelkami mateřských center pardubického kraje.

V závěru práce jsou shrnuty výsledky výzkumu, dosažené cíle a jsou zhodnoceny výsledky práce.

Klíčová slova

občanská společnost, mateřské centrum, participace, inovace, kooperace, komunita, rodina,

Synopsis

The thesis is focused on what functions are carried out by mother centers as civil society organizations in contemporary society in Pardubice region. Furthermore, the aim of this thesis is to find out how the mother centers as civil society organizations meet functions in contemporary society in Pardubice Region according to the representatives of these centers.

In the theoretical part of this thesis, several theories about the typology of functions in civic sector organizations, are presented and compared.

In the research section there are presented findings from qualitative research carried out through interviews with ten representatives of mother centres in Pardubice Region.

The results and the goals of the thesis are summarized in the conclusion of this thesis.

Key words

civil society, mother center, participation, innovation, cooperation, community, family

OBSAH

Úvod.....	1
1. Teoretická část	3
1.1. Občanská společnost	3
1.1.1. Vznik občanské společnosti	3
1.1.2. Definice pojmu občanská společnost	6
1.1.3. Česká občanská společnost	8
1.2. Funkce občanské společnosti	11
1.3. Mateřská centra	16
1.3.1. Vznik mateřských center	17
1.3.2. Mateřská centra	18
1.3.3. Mateřská centra v současné české společnosti	19
2. Výzkumná část.....	23
2.1. Výzkumné otázky	23
2.2. Výběr výzkumné metody	24
2.3. Výběr vzorku.....	25
2.4. Technika sběru dat	26
2.5. Zpracování dat.....	27
3. Výsledky výzkumu.....	28
3.1. Představení vzorku.....	28
3.2. Analýza dat	34
3.2.1. Participační funkce.....	35
3.2.2. Servisní funkce.....	39
3.2.3. Expresivní funkce.....	43
3.2.4. Komunitní funkce.....	46
3.2.5. Kooperační a koordinační funkce	49
3.2.6. Inovační funkce.....	53
4. Závěr	55
Seznam použité literatury a zdrojů:.....	61

Úvod

V současné době se stále častěji setkávám s problematikou vztahující se k mateřské resp. rodičovské dovolené. Ve společnosti se v poslední době řeší např. nedostatek míst v mateřských školách, úprava veřejných prostor pro matky s dětmi, aktivní trávení volného času dětí a jejich rodičů na mateřské a rodičovské dovolené nebo se diskutuje o sladění mateřské dovolené s pracovní kariérou.

Některé společenské problémy podle mého názoru pomáhají řešit organizace občanské společnosti, které vyplňují mezeru mezi tím, co ve společnosti zajišťuje trh nebo stát. Jedním z typů organizací občanské společnosti jsou i mateřská centra, která sdružují rodiny s dětmi a pokoušejí se svými činnostmi zkvalitňovat život rodin s malými dětmi a snaží se reagovat na výše uvedené situace, se kterými se mohou rodiče a jejich malé děti potýkat.

Tato práce se zabývá tématy, jako je vznik občanské společnosti, funkce občanské společnosti v moderní společnosti. Přibližuje problematiku mateřských center jako jednoho z typů organizací občanské společnosti a toho jaké funkce plní mateřská centra v současné české společnosti.

Hlavním cílem této práce je popsat funkce mateřských center jako organizací občanské společnosti a vysvětlit to, jakým způsobem mateřská centra jako organizace občanské společnosti naplňují funkce v současné společnosti pardubického kraje.

Diplomová práce má dvě části, část teoretickou a část empirickou. V teoretické části shrnuji vznik občanské společnosti a definici pojmu občanská společnost. Dále se v této části práce věnuji české občanské společnosti.

V teoretické části se také zabývám mateřskými centry a jejich funkcemi v občanské společnosti. Nejdříve popisují, jak v 90. letech mateřská centra vznikala a jaký byl ideál jejich vzniku – neformální setkávání matek s dětmi na mateřské dovolené. Dále uvádím, jak vznikají

současná mateřská centra a s jakými základními problémy se musí potýkat. Zajímá mne také, jak se mohou mateřská centra zapojovat do širšího občanského života. Zejména se zabývám tím, jaké funkce naplňují mateřská centra v české občanské společnosti.

V empirické části práce zkoumám, jaké funkce naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje a zaměřím se také na to, jakým způsobem mateřská centra jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce v současné společnosti pardubického kraje.

Pro svůj výzkum zvolím kvalitativní metodu. Budou vedeny rozhovory s představitelkami vybraných mateřských center pardubického kraje. Data získaná z těchto rozhovorů mi poslouží k nalezení odpovědi na otázku: Jaké funkce dle představitelů mateřských center naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje?

Dále popíši jakým způsobem mateřská centra, jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce dle představitelů mateřských center v současné společnosti pardubického kraje. Po provedení výzkumu získané výsledky zhodnotím a vypracuji odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

1. Teoretická část

Pro lepší představu o tom, co jsou to mateřská centra a jak naplňují funkce v občanské společnosti, považuji za vhodné nejprve uvést, jaké jsou předpoklady vzniku občanské společnosti. V této kapitole představím, jak je jednotlivými autory chápán pojem občanské společnosti. Za jakých podmínek vznikala občanská společnost v českém prostředí a jakých forem může občanská společnost nabývat v rámci české legislativy. V dalším oddílu této kapitoly uvádím přehled funkcí občanské společnosti v moderní společnosti

Analogicky dále zpracovávám část o mateřských centrech. Popisuji vznik mateřských center, vysvětluji pojetí mateřských center. Uvádím, jak se myšlenka mateřských center implementovala do české občanské společnosti.

1.1. Občanská společnost

Občanská společnost je chápána jako prostor pro nezávislé spolčování občanů. Vznikla v podstatě jako protiklad státní moci. Občanská společnost má morální základ a podílí se na hledání a vytváření společenských hodnot a zájmů. Tím občanská společnost participuje na veřejném dění. Lidé jsou si vědomi, že veřejné dění ovlivní, spojí-li se v určitou strukturu. (Müller, 2002)

1.1.1. Vznik občanské společnosti

Níže uvádím přehled teorií, kdy a za jakých předpokladů vzniká občanská společnost. A zamýšlím se nad těmito názory jednotlivých autorů.

Základní historické předpoklady vzniku občanské společnosti objasňuje Charles Taylor. Prvním předpokladem je, že občanská společnost se projevuje jinak než politická organizovanost. Druhým historickým předpokladem je oddělení moci světské a duchovní. Znamená to, že člověk plní jiné povinnosti při světských záležitostech a jiné při duchovních. Třetím historickým předpokladem je to, že se mezi lidmi posilovalo vědomí jejich osobních práv. Čtvrtý předpoklad je ten, že vznikala města s relativní samostatností. Pátý historický předpoklad vzniku občanské společnosti je vytvoření určité politické síly podporující panovníka. (Müller, 2002)

Tato teorie pro vznik občanské společnosti klade důraz na společenské změny v historickém kontextu. Taylor vyzdvihuje zejména vymanění člověka z vlivu panovníka a také to, že pro vznik občanské společnosti je pro člověka důležité uvědomění si svých práv.

Občanská společnost podle Johna Locka vzniká jako předpolitická komunita, kde si člověk stanovuje nároky vůči společnosti. Charles Montesquieu klade důraz na dodržování zákonů a upřednostňování veřejného zájmu před vlastním zájmem. Hegel navazuje na Locka, ale jeho teorii doplňuje a občanskou společnost umisťuje do ekonomického prostředí. Prostřednictvím ekonomické činnosti jedince se pak uspokojují potřeby celé společnosti. Působení soukromých vlastníků za účelem ekonomického efektu nezávisle na státu je působení v rámci trhu. Podle Toquevilla občanská společnost vzniká za podmínek demokracie. Občanská společnost je zárukou demokracie a demokracie umožňuje dobrovolně se sdružovat za účelem prosazování svých zájmů. Občanská společnost vyjadřuje sílu veřejného mínění. Lidem je v demokracii umožněno podílet se na správě státu. (Müller, 2002)

Pojetí těchto autorů jsou tak odlišná, že dala podnět k vytvoření dvou základních proudů v chápání občanské společnosti. Občanská společnost podle těchto teorií vzniká buď na podkladu veřejnosti, tedy toho, co je ve společném zájmu nebo vzniká na podkladu trhu.

Vznik organizací občanské společnosti (OOS) nabízejí následující ekonomická vysvětlení: podle Salamona a Anheiera. (Potůček, 2005)

1) Teorie heterogenity poptávky / Teorie veřejných statků.

Tato teorie reaguje na teorii Burtona Weisbroda o tom, že stát může plnit roli dodavatele veřejných statků, získá-li pro produkci určitého veřejného statku podporu. Různorodost ve společnosti s sebou nese i různé specifické potřeby. Tyto potřeby pak uspokojují jednotlivé OOS, protože stát reaguje na většinové požadavky.

2) Teorie nabídky / Teorie přídavného faktoru / Teorie sociálních podnikatelů. Přítomnost sociálních podnikatelů na trhu zdůrazňuje Estelle James. Někteří členové společnosti sami od sebe založí neziskové podniky zaměřené například na sociální služby.

3) Teorie důvěry / Teorie tržního nebo smluvního selhání

Henry Hansman vysvětluje vznik neziskových organizací, tím že spotřebitelé nemají dostatek informací jako poskytovatelé těchto služeb. Vzniká tak informační asymetrie a uživatelé služeb mají tak větší důvěru k organizacím neziskovým než k organizacím tržně orientovaným.

4) Teorie zúčastněných aktérů / stakeholder

Služby, které nejsou dostatečně zajištěny ani státem ani trhem si zúčastnění aktéři zajistí sami sobě. Například rodiče si založí mateřské centrum.

5) Teorie sociálního státu

Přestože sociální stát v legislativě uvádí zajištění určitých sociálních potřeb, může se stát, že na to nemá dostatek prostředků a proto se jejich zabezpečením zabývají OOS.

6) Teorie vzájemné závislosti

Může se stát, že neziskové OOS nemají na zajištění služeb dostatek finančních prostředků, stát naopak nemusí mít dostatek kapacity k zajištění služeb a proto se tyto dva subjekty navzájem doplňují a často bývají vzájemnými partnery. Salamon a Anheier vysvětlují, že jednotliví aktéři si vzájemně pomáhají kompenzovat své nedostatky. (Potůček, 2005)

Organizace, které vznikají v občanské společnosti tak mohou reagovat na požadavky lidí ve společnosti a vyplňují prázdný prostor tam, kde nezareagoval nebo nedostatečně reagoval stát, ale ani trh. Podle mého názoru občanská společnost vzniká tam, kde mají lidé společné zájmy, které chtějí prosadit buď sami pro sebe, nebo pro širší veřejnost.

1.1.2. Definice pojmu občanská společnost

V této kapitole nabízím přehled několika definic občanské společnosti. V závěru této kapitoly se přikláním k definici, která je pro můj empirický výzkum nejlépe využitelná.

Občanská společnost je chápána jako prostor, kde se utváří veřejné mínění, které není součtem individuálních názorů, ale je to společné poznání. Občanská společnost je autonomní a je nepolitická. Tato teorie vychází z teorie Johna Locka a označuje se jako L-proud. Naproti tomu M-proud uplatňuje myšlenky Charlese de Montesquieu, který chápe občanskou společnost jako společnost politické organizovanosti i když rozptýlené do mnoha zdrojů. Oba tyto proudy se scházejí v pojetí občanské společnosti podle Hegela. Hegel chápe občanskou společnost jako nesoukromou a nepolitickou sféru. Podle něj občanská společnost vstupuje mezi rodinu a stát. Podle Hegela jsou hlavními formami občanské společnosti trh a veřejnost, protože samoregulující se ekonomika a veřejné mínění jsou dva hlavní způsoby, jak může společnost dosáhnout jednoty mimo politickou strukturu. (Müller, 2002)

Na dva základní proudy pojetí občanské společnosti (L-proud a M-proud) navazuje další, sociokulturní pojetí, do kterého patří minimalisté, maximalisté a generalisté. Minimalisté vymezují občanskou společnost, jako společnost, která odolává materiálním zájmům. Pro občanskou společnost je příznačné působení dobrovolných asociací nebo sociálních hnutí ve veřejném prostoru nezávislém na vládních institucích, na politickém systému nebo na státní struktuře. Minimalistickou teorii reprezentuje například Jeffrey Alexander. Maximalisté, z nichž nejvýznamnější je Charles Taylor, používají pojem veřejná sféra a zahrnují do tohoto pojmu vše, co není stát. Do veřejné sféry podle maximalistů patří nestátní instituce, ale i politické strany, právo, veřejné mínění, i působení trhu. Hlavním představitelem generalistů je Ernest Gellner. Generalisté berou v úvahu, že veřejná sféra a trh se navzájem ovlivňují. Navíc respektují proměnlivost společenského vývoje, tedy to, že se názory lidí mění. (Müller, 2002)

Mezi generalisty řadíme i současného filosofa Michaela Walzera. Walzer vysvětluje občanskou společnost jako prostor pro dobrovolné sdružování lidí do skupin podle zájmů, společných názorů apod. Taková občanská společnost není v opozici vůči státu, může

být vytvořena ale pouze v demokratickém státu. A demokratický stát naopak společnost aktivních občanů potřebuje.(Walzer, 1995)

Na Habermasovu teorii, v níž pojem občanské společnosti zahrnoval i diskusní platformy v kavárnách nebo v jiných veřejných prostorech. Navazuje i pojetí občanské společnosti ve smyslu určitého nepolitického nestátního systému, který je tvořen občanskými iniciativami v podobě sdružení občanů nebo může být chápán obecněji ve smyslu občanské angažovanosti. Do tohoto obecnějšího smyslu je občanskou společností i organizování jednorázových aktivit jako jsou petice, demonstrace, shromáždění. V současnosti by širší pojetí zahrnovalo i veřejný diskurs probíhající v médiích a na internetu. Aktivity občanské společnosti tak překračují hranice státu. (Nekvapil, 2003)

Občanská společnost je prostor mezi rodinou, státem a trhem. Občané vytvářejí občanskou společnost dobrovolně, sdružují se a rozvíjejí v rámci občanské společnosti vzájemné sociální vztahy. Občanská společnost v České republice (dále jen ČR) naplňuje mimo jiné i práva a svobody z Listiny základních práv a svobod zahrnuté pod články 19,20 a 21, tj. právo na shromažďování, sdružování a právo na účast ve veřejném životě. (Zákon č. 2/1993 Sb, v platném znění)

„Občanská společnost je někdy vnímaná jako spontánně vznikající a předcházející vznik státní moci i jako závislá na státu, od něhož vyžaduje uznání, zabezpečení právního rámce a finanční podporu“ (Skovajsa, 2010 : 99)

Dá se říci, že občanskou společnost vnímám podobně jako Michael Walzer. V této práci budu pojem občanská společnost chápat jako prostor, kde se dobrovolně sdružují lidé, kteří mají společné zájmy, společné názory.

1.1.3. Česká občanská společnost

Občanská společnost se na českém území objevuje v 18. století v souvislosti s úvahami nad právy člověka. Později v českých zemích vzniklo mnoho spolků, zejména zájmových. Kromě základní činnosti tyto spolky vykonávaly i jiné aktivity. Působily např. pro národní povzbuzení, filantropii, staraly se o vzdělání, dbaly na dodržování dobrých mravů a přispívaly k rozvoji mezilidských vztahů. (Jeník, Krejčí, 2003)

Ve 20. století se zvyšovala síla politických stran, které si původně emancipovanou českou občanskou společnost, v té době stále více podmaňovaly. Po roce 1989 se objevují dva základní pohledy na českou občanskou společnost. Jeden z nich je, že je vnímána jako společnost zahrnující pouze mimopolitickou veřejnou činnost a druhý pohled vnímá občanskou společnost zahrnující kromě toho i politické strany. (Jeník, Krejčí, 2003)

Je otázkou, zda za občanskou společnost považovat pouze tu s kladnými společenskými hodnotami a cíli, nebo zda do činností občanské společnosti spadají i negativní aktivity některých spolků. V České republice většina lidí chápe občanskou společnost jako sféru činností nestátních neziskových organizací. Nestátní neziskové organizace působící na občanských principech mají vhodné podmínky pro vznik a fungování v ČR až poslední dvě desítky let. Občanskou společnost si tvoří sami občané, ale právě stát vytváří podmínky pro její vznik a rozvoj. Především vytváří příznivé právní, fiskální a politické podmínky. (Hrubec, 2004)

Občanská společnost v České republice (dále jen ČR) naplňuje práva a svobody z Listiny základních práv a svobod zahrnuté pod články 19,20 a 21, tj. právo na shromažďování, sdružování a právo na účast ve veřejném životě. (Sbírka zákonů, 2011)

V české společnosti, jako i v dalších moderních společnostech, působí tři typy institucí. Jsou to instituce veřejné, které zabezpečují poskytování veřejných statků a služeb. Dále jsou to instituce soukromé, vykonávající aktivity uspokojující především soukromé zájmy, jejichž prostřednictvím mohou být uspokojovány i zájmy ostatních. Potom jsou to instituce tzv. třetího sektoru. Třetí sektor se někdy označuje také jako

občanský sektor, nebo nestátní neziskový sektor, sektor sociální ekonomiky, sektor nezávislý nebo dobrovolný. (Skovajsa, 2010)

Stát neurčuje jednoznačná schémata, jak má organizace občanské společnosti vypadat, působit a být strukturovaná. Tyto organizace jsou velmi otevřené a různorodé.

Organizace občanské společnosti musí splňovat pět základních rysů:

Nejsou řízeny státem, musí mít soukromý charakter, ale mohou být státem finančně podporovány. Zároveň musí být samosprávné, nejsou řízeny jinou organizací.

Smyslem existence organizací občanské společnosti není vytváření zisku, ale pokud zisk vytvoří, nesmí jej rozdělit mezi své členy nebo vlastníky, musí jej použít pro naplnění svého poslání.

Dalším rysem organizací občanské společnosti je dobrovolnost. Tím se rozumí, že členství v takových organizacích je dobrovolné a také to, že při činnostech těchto organizací mohou spolupracovat dobrovolníci.

Musí být institucionalizované, to znamená, musí být zřízeny jako právnická osoba a musí mít jasnou a stálou organizační strukturu. (Skovajsa, 2010)

Občanská společnost se v české republice institucionalizuje do různých forem organizací občanské společnosti. Základním znakem takovýchto organizací je neziskovost. V aktuálně účinném občanském zákoníku, zákonu č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů jsou uvedeny čtyři základní typy organizací občanské společnosti: nadace a nadační fondy, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a evidované právnické osoby církví a náboženských společností. (Skovajsa, 2010)

1) Nadace a nadační fondy – o nadacích pojednává zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů ve znění zákona č. 210/2002 Sb. Nadace je definována jako sdružení majetku za účelem plnění obecně prospěšných cílů. Jako cíle si nadace stanovují, humanitární nebo ochrana lidských práv,

ochrana životního prostředí apod. Nadační fond nemá určenou výši jmění a ke splnění cílů využívá veškerý svůj majetek. (Skovajsa, 2010)

2) Občanská sdružení – jsou sdruženími osob. Podstatou je dobrovolné členství. Členství není podmíněno majetkovou účastí člena. Občanské sdružení vzniká registrací u Ministerstva vnitra ČR. Při registraci musí sdružení předložit stanovy, které kromě názvu, sídla a cíle činnosti obsahují např. i samosprávné orgány s právem jednat jménem sdružení. Vznik sdružení je obsahem zákona č. 83/1990 Sb. Ve znění pozdějších právních předpisů. Cílem sdružení nesmí být podle zákona č. 83/1990 Sb. výdělečná činnost, církevní nebo náboženská společnost nebo sdružování za účelem vzniku politických stran. Taková sdružení upravuje zvláštními zákon. Činnost sdružení nesmí omezovat národnostní, náboženská či sociální práva občanů. O ukončení sdružení může rozhodnout nejvyšší orgán sdružení a také zároveň rozhodne o majetkovém vypořádání. Vykonává-li sdružení činnost, která je v rozporu se zákonem, rozhodne o jeho rozpuštění Ministerstvo vnitra. Ministerstvo zároveň jmenuje likvidátora pro vypořádání majetku. (Skovajsa, 2010)

3) Obecně prospěšné společnosti – O obecně prospěšných společnostech pojednává zákon č. 248/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů. V zákoně není upřesnění toho, které služby jsou obecně prospěšné, ale lze říci, že jsou to služby poskytované uživatelům, kteří splní předem stanovené podmínky. Obecně prospěšné společnosti poskytují nejčastěji sociální služby, dále zdravotní, školské a při těchto činnostech musí respektovat i další právní předpisy (např. Školský zákon). (Skovajsa, 2010)

4) Evidované právnické osoby církve – Právní úpravu evidovaných právnických osob církví a náboženských společností obsahuje zákon č. 3/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upřesňuje vznik a) řeholních institucí založených za účelem vyznávání náboženské víry a b) účelových zařízení, jejichž cílem je poskytování veřejně prospěšných služeb. Přestože v zákoně se používá termín evidence, jedná se de facto při vzniku o registraci na Ministerstvu kultury. (Skovajsa, 2010)

Dne 20. 2. 2012 byl schválen nový občanský zákoník. V současné době jsou tzv. legislativní prázdniny a o datu účinnosti nového občanského zákoníku se jedná. Nový

občanský zákoník je zákon č. 89/2012 a je to nejrozsáhlejší zákon českého právního řádu. Obsahuje 3046 paragrafů. Tento občanský zákoník uvádí české právo do souladu se směrnicemi evropské unie. Občanský zákoník upravuje všechny soukromoprávní vztahy osob fyzických i právnických. Nový občanský zákoník rozlišuje tři typy právnických osob korporace, fundace a ústavy.

Korporace je tvořena společníky nebo členy. Jejím základem jsou osoby. Do této skupiny patří podle nového občanského zákoníku také spolky, které jsou zakládány podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Fundace mají majetkový základ. Mezi fundace patří podle nového občanského zákoníku nadace a nadační fondy.

Ústavy spojují složku osobní a majetkovou. Provoz nezajišťují členové, ale zaměstnanci. Mohou se vyskytovat ústavy soukromoprávní nebo veřejnoprávní v různých oblastech společenského nebo hospodářského života.

V roce 2012 byl také schválen zákon č.90/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech.(Zákon č. 89/2012 Sb. v platném znění)

1.2. Funkce občanské společnosti

Téma mé diplomové práce je „Mateřská centra jako součást občanské společnosti: Funkce mateřských center v současné české společnosti“. Vzhledem k tomu se v této kapitole zabývám nejdříve funkcemi, které obecně naplňují organizace občanské společnosti.

Problematikou funkcí organizací občanské společnosti se zabývá několik autorů, na funkce organizací občanské společnosti nahlízejí z různých úhlů pohledů a používají různá označení funkcí, které jsou naplňovány organizacemi občanského sektoru ve společnosti. Funkce občanského sektoru lze chápat podle převažujících činností, které se v něm realizují.

Na funkce občanského sektoru v současné společnosti existuje více náhledů. Uvádím členění funkcí podle Martina Potůčka, Karla Müllera, Lestera Salamona, Marie Dohnalové a podle Zprávy Evropské komise z roku 1995.

Martin Potůček (2005) uvádí, že občanský sektor působí v tom prostoru hospodářství, kde nepůsobí ani stát ani tržní subjekty, ale podílí se na hospodářství země. Občanský sektor plní funkce sociální a politické.

1) Sociální funkce – Občanský sektor poskytuje především sociální služby a zároveň napomáhání vytváření sociálních kontaktů.

2) Politická funkce – Občanský sektor přispívá k formulování požadavků občanů a předkládá tyto požadavky institucím moci v demokratickém státě. Zároveň také podněcuje aktivitu občanů k participaci na rozhodování.

Demokracie je podmínkou existence občanské společnosti mimopolitické a do jisté míry nezávislé na státu. Stát ale dává legitimní předpoklady vzniku občanské společnosti tím, že na občany deleguje určitou moc a důvěru. To, že občanská společnost stojí mimo politiku je pro ni důležité, protože pokud by se v občanské společnosti vytvořilo úzké spojení se státní nebo politickou mocí, bylo by toto spojení pro občanskou společnost příliš svazující a mohlo by se stát, že by poté občanská společnost inklinovala více ke státu a ztratila by pro své aktivity v rámci legislativy svou nezávislost. Občanská společnost zároveň zajišťuje ochranu proti rozpínavosti státu. Občanská společnost má sílu pro své jednání a aktivity teprve tehdy pokud se občané spojí ve větší celek, který má určité společné názory. Občané v demokratické společnosti musí mít možnost podílet se na rozhodování o veřejných záležitostech.

(Potůček, 2005)

Ve stati Karla Müllera 'Koncept občanské společnosti: Pokus o komplementární přístup jsou definovány čtyři základní funkcionální dimenze občanské společnosti.

1) legitimizační funkce – Stát a politický systém jsou účinné instituce, mají-li důvěru občanů a zároveň stát platnými zákony na občanskou společnost deleguje některé činnosti. Občanská společnost je zdrojem pro politickou moc a vytváří mínění o politické moci. Na druhou stranu stát by měl naslouchat tomuto veřejnému mínění, nicméně musí si zachovat

politickou odpovědnost. Občanská společnost zasahuje tímto způsobem do politiky, ale musí stát mimo politickou moc. To nazýváme nepolitická politika občanské společnosti.

2) participační funkce – občanská společnost se podílí svými aktivitami na veřejném rozhodování tím, že jí je to umožněno v rámci demokracie

3) integrační funkce – občané musí mít v občanské společnosti pocit sounáležitosti k nějaké skupině, která zastává společné hodnoty

4) ochranná funkce – občanská společnost zabraňuje nekontrolovatelnému růstu politické moci a měla by zaručovat demokratická práva jedince i celé společnosti

Zárukou toho, aby byly naplněny všechny tyto čtyři funkcionální dimenze občanské společnosti ve vztahu k státu, je veřejná kontrola. Politická moc je kontrolována nezávislou veřejností. Takovou kontrolu usnadňuje rozdělení moci. Další zárukou je nezávislost médií či decentralizované hospodaření se státními financemi. Dále naplnění těchto funkcí napomáhá decentralizovaný systém veřejné správy či transparentnost informací. (Müller, 2003)

V ideální společnosti by mezi státem a občanským sektorem probíhala bezkonfliktní kooperace, ale praxe ukazuje, že občanský sektor může ve vztahu ke státu působit jako konkurent. Vždy ale občanský sektor plní velmi důležité společenské funkce. Klasifikací těchto funkcí se zabývá Lester Salamon, který uvádí funkce občanského sektoru takto:

1) servisní funkce - Občanský sektor poskytuje servis různým cílovým skupinám. Stát obvykle sice poskytuje základní služby v oblastech zdravotnictví, vzdělání a výzkum, kultura a rekreace a sociální služby, ale nepokrývá zcela poptávku po těchto službách. Soukromým firmám se často poskytování služeb v těchto oblastech podnikatelsky nevyplácí. Tento volný prostor mezi podnikáním soukromými firmami a subjekty, které jsou zčásti nebo zcela financovány z veřejných rozpočtů, vyplňuje občanský sektor.

2) inovační funkce – Občanský sektor se setkává v oblastech svého působení s problémy, které jako první pojmenovává, upozorní na ně a hledá nové postupy.

3) ochranná funkce – Občanský sektor chrání a skupinové nebo i veřejné zájmy před státním aparátem a privátními organizacemi. Zároveň zprostředkovává státnímu aparátu požadavky členů občanského sektoru. Snaží se prosazovat zájmy tak, aby byly realizovány a později vedly i ke změně ve společnosti. Naplněním této funkce občanský sektor aktivizuje veřejnost a ovlivňuje i rozhodování jednotlivců, skupin nebo i státního aparátu.

4) expresivní a školící funkce – Občanský sektor umožňuje prostor pro seberealizaci lidí, umožňuje rozvoj poznatků a formování názorů svých členů v kulturních, ideologických, vědeckých a sociálních oblastech.

5) komunitní a demokratizační – Občanský sektor podporuje vzájemnou důvěru mezi lidmi v demokratické společnosti, kde mají občané právo participovat na rozhodování. Možnost podílet se na rozhodování vychovává občany k odpovědnosti vůči druhým i vůči celé společnosti. Při sdružování lidí v občanském sektoru a při tom, že lidé aktivně vykonávají určité činnosti v rámci občanského sektoru, se vytvářejí sociální kontakty. Lidé se učí spolupracovat, vznikají určité normy chování a společenské hodnoty. Prostřednictvím toho se zlepšuje společnost jako celek.

V neposlední řadě mají organizace občanské společnosti také funkci komunitní a demokratizační. Podněcují občany k zapojení do veřejné politiky, spolupodílejí se na vytváření společenských hodnot a na vytváření pocitu společenské odpovědnosti. Pomáhají také budovat sociální kapitál. (Salamon, in: Potůček, 2005)

Pojem sociální kapitál používá Robert Putnam, který jej vysvětluje jako vztahy důvěry mezi členy společnosti, normy a pravidla jednání, která podporují solidaritu mezi členy a vzájemnou spolupráci. V takové společnosti se pak členové mohou spolehnout jeden na druhého. Sociální kapitál je základem vazeb v jednotlivých komunitách. (Putnam, 1995)

Občanský sektor může být chápán jako soubor nevládních institucí, které mají filantropické zaměření, které zlepšují život v oblastech zdravotní péče, vzdělávání, zaměstnanosti, v oblasti péče o rodinu, životního prostředí apod. Role těchto nevládních institucí klasifikuje Marie Dohnalová do těchto skupin:

- 1) Role implementační – Napomáhají realizaci takových opatření, která vedou ke zlepšení života určité skupiny lidí.
- 2) Advokační role – Svými činnostmi prosazují skupinové nebo veřejné zájmy.
- 3) Síťovací – Tato role je naplněna tak, že vznikají formální sdružení, která zprostředkovávají jednání mezi občany a státem.
- 4) Think-tanky - Tato role spočívá v tom, že analyzují dosud neprobádané oblasti a aktivně přispívají k formulaci témat, která je třeba řešit. (Dohnalová, 2004)

Podle zprávy Evropské komise z roku 1995 plní organizace občanského sektoru funkce, jejichž cílem není zisk, ale realizace poslání, které si organizace stanovila při svém vzniku. Jsou to následující funkce:

- 1) Výkon služeb nebo jejich zajištění – organizace občanského sektoru zajišťují sociální, zdravotní, vzdělávací a kulturní služby
- 2) Obhajování – organizace občanského sektoru argumentují a lobbují za určitou změnu
- 3) Svépomoc – organizace občanského sektoru zajišťují pomoc lidem se společným zájmem, poskytují informace či podporují vzájemnou spolupráci
- 4) Koordinace – organizace občanského sektoru koordinují aktivity lidí v určité oblasti a podporují tyto aktivity při jednání se státními institucemi. (Škarabelová, 2005)

Dle mého názoru klasifikoval funkce občanského sektoru Lester Salamon v nejširším rozsahu. Jím definované funkce porovnávám s ostatními definicemi dalších autorů.

Salamon definoval pět následujících funkcí:

1) Servisní funkce, která odpovídá i funkci uvedené ve zprávě Evropské komise definované jako výkon služeb a jejich zajištění.

2) Salamon dále uvádí funkci inovační, kterou uvádí Dohnalová pod označením Think-tanky.

3) Ochrannou funkci stejně jako Salamon uvádí i Müller, Dohnalová ji formuluje jako advokační roli a zpráva Evropské komise ji označila termínem obhajování.

4) Salamonova expresivní a školící funkce se podobá politické funkci, kterou formuluje Potůček a Müllerově participační funkci, ale částečně i funkci legitimizační, kterou Müller upřesňuje jako nepolitickou politiku. Mohla by také odpovídat implementační roli občanského sektoru uvedené Dohnalovou a koordinaci podle zprávy Evropské komise.

5) Jako poslední Salamon uvádí funkci komunitní a demokratizační, což by mohlo odpovídat sociální funkci Potůčka, integrační funkci Müllera, síťovací funkci Dohnalové a funkci nazvanou ve zprávě Evropské komise jako svépomoc.

1.3. Mateřská centra

Tato kapitola pojednává o organizacích občanské společnosti, které se zaměřují nejen na matky na mateřské dovolené, ale na všechny členy rodiny. Tyto organizace nesou souhrnně název mateřská centra. Název mateřské centrum se začal používat proto, že mateřská centra sdružují především matky. Pro lepší pochopení současnou společností mohou mít centra ve svém názvu označení mateřské, rodičovské nebo rodinné.

1.3.1. Vznik mateřských center

Mateřská centra (dále jen MC) původně vznikla v Německu v raných 80. letech jako výzkumný pilotní projekt německého institutu mládeže. Na tři roky byla založena tři mateřská centra. Po skončení projektu přikročila německá vláda k úpravě legislativy, neboť projekt ukázal, že existence mateřských center se ukázala jako prospěšná. (Mother Centers International Network for Empowerment, překlad vlastní) Alena Wagnerová, spisovatelka, publicistka, překladatelka a socioložka, žila v Německu a znala fungování tamních mateřských center. V roce 1990 se náhodně setkala s Rut Kolínskou. Po sametové revoluci mladé ženy v tehdejší Československu se chtěly zapojovat do celospolečenského dění. Rut Kolínská, která se tehdy angažovala v environmentálně orientovaném hnutí Pražské matky, byla společně s dalšími pražskými matkami později pozvána Alenou Wagnerovou do mateřských center v Mnichově. Tím byla myšlenka mateřských center importována do české společnosti. Rut Kolínská se stala hlavní iniciátorkou vzniku mateřských center v České republice. První mateřské centrum v Praze v budově YMCA (mezinárodní organizace: Křesťanské sdružení mladých lidí) v roce 1992. (Kolínská, 1998)

V roce 2002 probíhaly oslavy 10. výročí od založení prvního mateřského centra v České republice. Také v tomto roce byla založena Síť mateřských center o.s. V té době již totiž působilo v ČR přes 100 MC a vyvstala potřeba propojit česká MC s mezinárodními organizacemi, ale i potřeba koordinovat spolupráci MC mezi sebou navzájem, s českými státními i nestátními organizacemi. Bylo také potřeba podporovat již existující i nově vznikající MC, spolupracovat při propagaci a pořádat celorepubliková setkání. (Síť mateřských center, 2012)

Existuje také organizace MINE (Mother Centres International Network for Empowerment). Je to mezinárodní hnutí a síť, která podporuje spolupráci a výměnu zkušeností mezi více než tisíci mateřskými centry, která existují ve více než dvaceti zemích světa. Albánie, Argentina, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Itálie, Kamerun, Kanada, Keňa, Lichtenštejnsko, Maďarsko, Německo, Nepál,

Nizozemí, Polsko, Rakousko, Rusko, Rwanda, Slovensko. Švýcarsko, Turecko a USA.
(Mother Centers International Network for Empowerment, překlad vlastní)

1.3.2. Mateřská centra

Mateřské centrum je subjekt, který sdružuje zpravidla osoby na rodičovské dovolené, zejména matky a jejich děti, případně další rodinné příslušníky za účelem společného trávení volného času. MC vzniká obvykle dobrovolně jako neformální iniciativa, která se poté formalizuje v právní subjekt, nejčastěji v občanské sdružení a svou činnost postupně zprofesionalizuje. Mateřské centrum je otevřené a přístupné všem lidem žijícím v jeho okolí. Mateřská centra působila a působí jako místo pro vytváření kontaktů matek s ostatními matkami a s ostatními členy společnosti a mají tedy obrovský význam pro socializaci rodičů, kteří zůstali po porodu doma sami jen s dítětem. Zároveň se v mateřských centrech mohou matky seberealizovat a stávají se aktivními členy společnosti. Mateřská centra vznikala a vznikají na základě vzájemné občanské pomoci. Setkávání matek v mateřských centrech pro ně znamená navzájem si něco nezištně předávat a dostávat. (Kolínská, 1998)

Mateřské centrum prohlubuje odborné znalosti matek tak, aby byla podpořena jejich role ve veřejném rozhodování. Hlavním úkolem mateřských center je zamezit odcizení žen z veřejného prostoru, které ženy na mateřské dovolené jako pečovatelky mohou zažívat. Mateřská centra se snaží podněcovat také účast žen při veřejném rozhodování. Chtějí tak pomoci ženám se dostat blíže k rozhodování a to například v obecních zastupitelstvech, aby tak mohly lépe reagovat na potřeby dalších matek a dětí. Mateřská centra neposkytují přímo sociální služby, ale zaměřují svou snahu spíše na vytváření iniciativ a na přetváření sousedství na komunitu, která podporuje potřeby matek s dětmi. Původní a hlavní myšlenka mateřských center je v setkávání se a ve vzájemném hlídání dětí. (Schmid, 2002, překlad vlastní)

Mateřská centra jsou dle celosvětové organizace Mother Centers International Network for Empowerment takové instituce, které fungují ve veřejném prostoru

v komunitě, kde se každodenně setkávají zejména matky a jejich děti. Je v nich neformální atmosféra. Mateřská centra jsou založena na participaci a jejich motto je: „Každý je dobrý alespoň v jedné věci, jíž může přispět.“ Mateřská centra jsou místa pro matky, kde mohou ony samy relaxovat a zaměřit se na své potřeby a zájmy. Mohou si vyměňovat zkušenosti s ostatními členy. V centrech je jim nabídnuta pomoc a podpora a zároveň mají možnost se v centrech i vzdělávat. Mohou získat znovu sebevědomí, mohou přispět k obohacení života v komunitě, podílet se na místní politice a zasahovat do rozhodování, bojují také proti sociálnímu vyloučení a zvyšují tak povědomí o mateřství ve společnosti. Mateřská centra napomáhají setkávání a interakci dětí v předškolním věku. Přímo a nebyrokraticky tak mohou řešit případné rodinné krize, jsou záchrannou sítí pro ohrožené rodiny, napomáhají vytvoření rovnováhy mezi prací a rodinným životem, zvyšují toleranci a demokratický postoj v občanské společnosti. Oživují místní kulturu a komunitu, přivádějí dohromady občany z rozdílných kulturních a etnických podmínek, vytvářejí inovace v profesionálních a institucionálních programech, jsou u často u zrodu nových myšlenek a nápadů a také u řešení místních problémů. (Mother Centers International Network for Empowerment, překlad vlastní)

1.3.3. Mateřská centra v současné české společnosti

V České republice většina lidí chápe občanskou společnost jako sféru činností nestátních neziskových organizací. Nestátní neziskové organizace působící na občanských principech mají vhodné podmínky pro vznik a fungování v ČR až poslední dvě desítky let. Občanskou společnost si tvoří sami občané, ale právě stát vytváří podmínky pro její vznik a rozvoj. Především vytváří příznivé právní, fiskální a politické podmínky. (Hrubec, 2004)

V české společnosti, jako i v dalších moderních společnostech, působí tři typy institucí. Jsou to instituce veřejné, které zabezpečují poskytování veřejných statků a služeb. Dále jsou to instituce soukromé, vykonávající aktivity uspokojující především

soukromé zájmy, jejichž prostřednictvím mohou být uspokojovány i zájmy ostatních. Potom jsou to instituce tzv. třetího sektoru. Třetí sektor se někdy označuje také jako občanský sektor, nebo nestátní neziskový sektor, sektor sociální ekonomiky, sektor nezávislý nebo dobrovolný. (Skovajsa, 2010)

Český stát neurčuje jednoznačná schémata, jak má organizace občanské společnosti vypadat, působit a být strukturovaná. Tyto organizace jsou velmi otevřené a různorodé. Organizace občanské společnosti musí splňovat pět základních rysů:

Musí být institucionalizované, to znamená, musí být zřízeny jako právnická osoba a musí mít jasnou a stálou organizační strukturu. Zároveň musí být samosprávné, nejsou řízeny jinou organizací. Nejsou řízeny státem, musí mít soukromý charakter, ale mohou být státem finančně podporovány. Smyslem existence organizací občanské společnosti není vytváření zisku, ale pokud zisk vytvoří, nesmí jej rozdělit mezi své členy nebo vlastníky, musí jej použít pro naplnění svého poslání. Posledním rysem organizací občanské společnosti je dobrovolnost. Tím se rozumí, že členství v takových organizacích je dobrovolné a také to, že při činnostech těchto organizací mohou spolupracovat dobrovolníci. (Skovajsa, 2010)

Český právní systém uznává čtyři právní formy nestátních neziskových organizací, a to: nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, evidované právnické osoby církve a občanská sdružení.

Nejčastější právní formy, které si pro své fungování vybírají mateřská centra, jsou poslední dva uvedené typy. „MC vznikají jako klasický příklad aktivit občanské společnosti z potřeby a zájmu občanů. Nezáleží na jejich právní subjektivitě, mohou být samostatným občanským sdružením nebo pod záštitou jiné organizace. Důležité je, aby zůstala otevřená a dostupná všem sociálním skupinám.“ (Kolínská, 2003 : 3)

Mateřská centra zakládají většinou samy matky na mateřské dovolené, aby ostatním matkám na mateřské dovolené nabídly vzájemnou společnost pro sdílení starostí a radostí, aby jim nabídly vzájemné poradenství, výměnu zkušeností, možnost

seberealizace, nebo možnost vzniku přátelství. Mateřská centra mohou vznikat v rámci občanské společnosti jednoduše tak, že se spojí rodiče s jinými rodiči, matky s jinými matkami, scházejí se společně s dětmi a vytvoří skupinu, kde každý dělá něco pro sebe i pro druhé. To, co se bude v centru dělat, závisí pouze na těch, kteří se do činnosti centra zapojují. (Sít' mateřských center, 2012)

Rodič na mateřské dovolené se dostane ven ze stereotypu domácí péče o dítě, vyjde z osamocení. Pro některé matky to může být nová a velmi významná situace od nástupu na mateřskou a později rodičovskou dovolenou. Vytváření mateřských center po uvolnění společenských poměrů po roce 1989 dosáhlo brzy takových rozměrů, že bylo třeba vytvořit jednu zastřešující organizaci, která by reprezentovala společný zájem všech mateřských center. Tak vzniklo občanské sdružení Sít' mateřských center, o.s. (dále jen Sít' MC). Sít' MC propaguje poslání MC navenek. Posláním Sítě MC je zejména posilování hodnot rodiny a mezigeneračních vztahů, posilování úlohy rodičů a jejich role ve společnosti a podporování zdravého života ve zdravém prostředí. Sít' MC působí jednatel za všechna MC v České republice, která jsou do Sítě MC začleněna.

(Sít' mateřských center, 2012)

Mateřská centra, která se rozhodnou stát členem Sítě mateřských center o.s. musí splňovat všechny podmínky definující členství ve Stanovách Sítě MC a zároveň podmínky stanovené v dokumentu Garance Sítě mateřských center. Členské mateřské centrum bez ohledu na svůj název nebo rozsah své činnosti musí být samostatnou neziskovou organizací motivující k aktivnímu rodičovství, organizací otevřenou všem věkovým kategoriím a všem sociálním skupinám. Dále musí fungovat na svépomocném principu a podílet se na rozvoji občanské společnosti. (Garance, 2007)

Základní cíle Sítě MC patří pořádání celorepublikových akcí, spolupráce s dalšími nestátními neziskovými organizacemi, spolupráce i s mezinárodními organizacemi, koordinování spolupráce členských MC, vzdělávací činnost, navrhování legislativních opatření týkajících se rodin. Sít' MC pomáhá a radí jednotlivým centrům i podporuje nově vznikající MC. (Stanovy, 2008)

V současné době působí v ČR více než 300 mateřských center.

Ve stanovách občanského sdružení Sítě mateřských center registrovaných u Ministerstva vnitra je úvodní motto, které ovlivňuje veškerou činnost sítě. „Ruka, která hýbe kolébkou, hýbe celým světem.“ (Stanovy, 2008)

Síť MC je organizací, která pomáhá rozvíjet občanskou společnost a je organizací otevřenou. Pro členství v Síti není rozhodující název, ani rozsah činností MC. Je organizací, která podporuje aktivity pro jednotlivce, rodiče, děti, ostatní členy rodiny a aktivity pro širokou veřejnost a to na lokální úrovni, na úrovni kraje i na mezinárodní úrovni. Na krajské úrovni je za mateřská centra zodpovědná příslušná krajská koordinátorka. Krajská koordinátorka dohlíží na naplňování cílů Sítě MC. Zejména koordinuje vzájemnou spolupráci MC v kraji, komunikuje se zájemci o založení nových mateřských center a poskytuje jim poradenství a informace ulehčující jim zakládání. Zároveň spolupracuje při procesu přijímání nového MC do Sítě MC. Zastupuje mateřská centra při jednání s krajským úřadem, při jednání s firmami v kraji a s regionálními médii. Vede dokumentaci a databázi o mateřských centrech v kraji a zodpovídá za aktuálnost dat. Organizuje společné akce, semináře a kongresy v kraji a vede dokumentaci o těchto akcích. Zodpovídá za krajské portfolio, které obsahuje důležité dokumenty, kontakty a zápisy z jednání a zprávy o činnosti.

(Síť mateřských center, 2012)

Každá žena chce být uznávána jako osobnost a chce se účastnit nějakých projektů i sama za sebe, nejen jako matka. A tak se matky často seberealizují nejdříve v mateřském nebo rodinném centru ale může se stát, že se aktivity rozšíří i vně MC. „MC je místo, kde se ženy zase začnou stýkat s veřejností i mimo své zaměstnání.“ (Kolínská, 1995 : 21)

2. Výzkumná část

Výzkum si klade za cíl popsat funkce mateřských center jako organizací občanské společnosti a vysvětlit to, jakým způsobem mateřská centra naplňují funkce v současné společnosti pardubického kraje. Bude mne zajímat, v jaké podobě jsou funkce v mateřských centrech realizovány.

Po prostudování různých názorů různých autorů na funkce organizací občanské společnosti mi bude inspirací pro určování funkcí v mateřských centrech v současné české společnosti Salamonova klasifikace funkcí občanského sektoru. Podle toho, co zjistím při empirickém výzkumu, zpracuji vlastní klasifikaci a názvosloví funkcí mateřských center jako subjektů občanské společnosti v současné české společnosti pro účely této diplomové práce

Svůj výzkum zaměřuji na mateřská centra působící v obcích Pardubického kraje. Pardubický kraj jsem si pro výzkum zvolila, jelikož tak mám ke zkoumaným organizacím bližší vztah a snazší přístup. Mnou zjištěné výsledky výzkumu mohou posloužit jako podklad pro další zkoumání v této oblasti občanské společnosti.

2.1. Výzkumné otázky

Výzkum realizovaný pro účely této diplomové práce se snaží odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, kterou jsem definovala takto:

Jaké funkce dle představitelů mateřských center naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje?

Budu zjišťovat, jaké typy funkcí občanského sektoru jsou mateřskými centry naplňovány v současném českém prostředí a to konkrétně v pardubickém kraji. Inspirací pro určování typů funkcí mi budou klasifikace funkcí, které uvádím v teoretické části práce.

Další výzkumnou otázkou, na kterou bych také ve svém výzkumu chtěla odpovědět je:

Jakým způsobem mateřská centra jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce dle představitelů mateřských center v současné společnosti pardubického kraje?

Zaměřím se na to, v jakých podobách plní funkce mateřská centra svou existencí, svým působením a svou konkrétní činností.

2.2. Výběr výzkumné metody

Vzhledem k tomu, jak jsem si definovala výzkumné otázky, je vhodné využít metodu kvalitativního výzkumu.

Kvalitativní výzkum dle Hendla (2005) umožňuje studovat procesy ve vzorku a hledat souvislosti. Tato metoda je vhodná tam, kde je potřeba zjistit proč lidé jednají určitým způsobem a jak organizují své aktivity. Výsledkem této metody je popis toho, co bylo při výzkumu zaznamenáno. Kvalitativní výzkum pracuje s malým počtem účastníků výzkumu.

2.3. Výběr vzorku

Při výběru vzorku jsem zvažovala, jakým způsobem mohu vybrat odpovídající vzorek mateřských center, resp. vzorek respondentů. Lze použít různé možnosti výběru vzorku. Švaříček (2007) uvádí, že vzorek musí být vybírán podle určitého strukturního klíče – hledání dobře dostupných případů, typických případů, nebo naopak extrémních případů.

Pro svůj výzkum jsem si vybrala reprezentanty mateřských center v pardubickém kraji. Pro snazší vyhledávání kontaktů na představitele center, mi posloužil přehled mateřských center z pardubického kraje zapojených do Sítě mateřských center, o.s. Mateřských center, která jsou součástí Sítě MC, je v pardubickém kraji 23. (Sít' mateřských center, 2012)

Vzorek jsem si vybrala metodou účelového vzorkování. Mezi účelové vzorkování řadí Patton i tzv. kritériální vzorkování, při němž výběr musí splňovat předem daná kritéria. (Patton, in: Hendl, 2005)

Má kritéria pro výběr výzkumného vzorku byla dvě:

Prvním kritériem bylo, že mateřské centrum je součástí Sítě MC, neboť bylo snazší získat kontakty na účastníky výzkumu. Další podmínkou pro výběr vzorku bylo, aby dané mateřské centrum působilo v obci s počtem obyvatel nad 5 000. Tuto podmínku jsem si stanovila, aby při výzkumu bylo zajištěno co největší homogenity. Aby vybraná centra byla co nejlépe souměřitelná.

Vytvořila jsem si tři velikostní skupiny obcí v pardubickém kraji a to:

Obce do 5 000 obyvatel, obce od 5 001 do 10 000 obyvatel a obce od 10 001 obyvatel. Zjistila jsem, že v pardubickém kraji je 23 mateřských center. Do první velikostní spadá z 23 center 6 center, v obcích s počtem obyvatel 5 001 až 10 000 působí 8 mateřských center a v obcích s počtem obyvatel větším než 10 001 je 9 mateřských center, která jsou součástí Sítě MC. (Zdroj: autorka s využitím dat z ČSÚ 2012)

Obě daná kritéria, tedy že mateřské centrum je součástí Sítě MC a působí v obci s počtem obyvatel nad 5 000, splňuje v Pardubickém kraji 17 mateřských center. Účelovým výběrem jsem ze 17 center pro svůj výzkum zvolila 10 mateřských center.

2.4. Technika sběru dat

Jako vhodnou techniku sběru dat jsem si zvolila polostrukturované rozhovory. Rozhovor je vhodné používat tam, kde chceme zjistit, co si lidé myslí nebo cítí, čemu věří. (Hendl, 2005)

Otázky pro rozhovory s představiteli deseti vybraných mateřských center jsem si připravila v souladu s cílem, kterého jsem chtěla při výzkumu dosáhnout.

Jednalo se mi o zodpovězení toho, jaké funkce a jakým způsobem je naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje.

Připravené otázky uvádím v příloze č. 1 této diplomové práce.

Poté jsem kontaktovala představitele deseti vybraných center a domluvila si s nimi schůzky přímo v daných centrech. Vedla jsem polostrukturované otevřené rozhovory a se souhlasem respondentů jsem mohla i uskutečněné rozhovory nahrávat. Při vlastních rozhovorech jsem měla na paměti zásady vedení rozhovoru.

Při kvalitativním výzkumu musí být dodržována základní pravidla, jako např. Osoba zúčastňující se výzkumu musí být o tomto faktu informována a musí k tomu dát souhlas a dále osoba, která se výzkumu zúčastní, má právo požadovat zachování anonymity. (Hendl, 2005)

Snažila jsem se navodit vztah vzájemné důvěry, používala jsem otázky otevřené, pečlivě jsem naslouchala a případně pokládala otázky doplňující (sondážní), zachovávala jsem neutrální postoj ke sděleným informacím, ale vnímala jsem také to, jak dotazovaný odpovídá.

Všechny respondentky, což ve všech deseti případech byly představitelky mateřských center, byly informovány, že se účastní výzkumu pro účely diplomové práce, souhlasily s nahráváním rozhovoru. Všechny respondentky si přály zůstat v anonymitě.

Jelikož všech deset respondentek bylo v době uskutečnění rozhovoru vedoucími mateřského centra, považuji jejich výpovědi za dostatečně reprezentativní, nicméně jsem si vědoma, že odpovědi vyjadřují postoje a názory těchto osob a nemohu je proto zobecnit.

Při vyhodnocování dat jsem měla na paměti, že se vždy jedná pouze o emickou perspektivu respondentů.

2.5. Zpracování dat

Mluvený projev z rozhovorů jsem převedla do písemné podoby. Tato technika se nazývá transkripce. Doslovné přepisy rozhovorů mi byly podkladem pro zpracování odpovědí na základní výzkumnou otázku. Ve všech přepisech rozhovorů jsem provedla kódování a v sebraných datech jsem hledala témata a příklady tato témata dokládající.

Kódování je taková metoda analýzy dat, která v sebraných datech rozkrývá data tak, aby v nich byly odhaleny obecné kategorie. (Hendl, 2005)

V přepsaných rozhovorech jsem využila techniku selektivního kódování a v doslovném transkriptu jsem hledala informace dokládající to, jaké funkce a jakým způsobem je mateřská centra naplňují v současné společnosti pardubického kraje.

Vytvořila jsem si sady informací podle vztahu k jednotlivým funkcím, které vyplynuly z dat zjištěných v rozhovorech s představiteli vybraných mateřských center. V těchto sadách jsem zachycovala postoje a názory respondentů zastupujících jednotlivá mateřská centra.

3. Výsledky výzkumu

3.1. Představení vzorku

Výzkum byl realizován s vedoucími deseti vybraných mateřských center s cílem popsat a zhodnotit naplňování funkcí mateřských center. Polostrukturované rozhovory byly vedeny s představitelkami mateřských center v pardubickém kraji a vždy byly rozhovory uskutečňovány přímo v mateřském centru. Z důvodu zachování anonymity, kterou si představitelky všech center vyžádaly, jsem jednotlivým centrům přiřadila čísla od jedné do deseti.

Pro další práci s daty jsem provedla doslovné přepisy rozhovorů. Opakovaně jsem se k přepisům rozhovorů vracela a hledala jsem informace, které se v přepisech rozhovorů s představiteli jednotlivých center týkaly aktivit, které by mohly souviset s naplňováním funkcí mateřských center. Takové informace se objevovaly v různých podobách. Mateřská centra, představuji pod čísly a uvádím chronologicky v pořadí, tak jak byly uskutečňovány rozhovory.

Centrum č. 1

Centrum vzniklo v roce 2008 jako součást církevní charitativní organizace, má statut církevní evidované právnické osoby. Centrum se o prostory dělí s nízkoprahovým klubem pro mládež, přičemž aktivity centra probíhají v dopoledních hodinách.

Do centra dochází 30 matek. V centru je zaměstnána jedna vedoucí na Dohodu o provedení práce a při ostatních činnostech pomáhají i členové charity. Matky se scházejí jednou týdně, na programu se vždy jeden měsíc dopředu dohodnou. Samy matky si program vymyslí i připraví. Kromě těchto pravidelných setkání pořádá centrum i jednorázové akce, např. se účastní projektů Síť - kampaně „Táta dneska frčí“ , „Den pro rodinu“ , „Společnost

přátelská rodině“. Koordinátorka centra je současně ve finančním výboru městského zastupitelstva. Do akcí centra tak dle jejích slov snáze zapojí i ostatní představitele města.

Centrum je převážně financováno z dotací od MPSV, z Pardubického kraje a z města působení. Aktuálně se centrum soustředí na zapojení nefunkčních rodin. Rozhovor v tomto centru jsem vedla s vedoucí mateřského centra. Tato respondentka je v centru od roku 2008 a sama pomáhala při zakládání centra. (Rozhovor 1)

Centrum č. 2

Centrum č. 2 vzniklo v roce 1997 jako občanské sdružení. Centrum vzniklo jako jedno z prvních center v České republice jako iniciativa tří matek, které se ocitly v nové životní situaci. Jako volnočasové zařízení toto centrum fungovalo do roku 2007. Od tohoto roku se pak více profesionalizovalo. Centrum v současné době zaměstnává 2 zaměstnankyně na částečné pracovní úvazky, má 355 členských rodin. Členské příspěvky jsou vybírány vždy za rodinu. Program a akce připravuje dobrovolně 8 členek rady sdružení.

Kromě pravidelných volnočasových kroužků pořádá i přednášky a aktivity pro dospělé, např. psychoterapeutické poradenství, programy pro lidi s mentálním postižením, otevřenou skupinu mužů. Jednorázovými akcemi jsou také např. výlety, karneval, loutkové divadlo.

Většina činností centra je financována dotacemi z MPSV, od kraje a od města. Soukromé subjekty občas poskytnou finanční pomoc účelně na konkrétní projekt. Centrum se snaží do aktivit a do kolektivu dětí zapojit i děti národnostních menšin, které ve městě žijí.

V tomto centru mi rozhovor poskytla vedoucí centra, která se vedení centra ujala po 6 letech jeho působení. Je zaměstnána v centru na půl úvazku. Tato respondentka je vedoucí centra tedy od roku 2003. Vedoucí centra se angažuje v institucích občanského sektoru a také v samosprávě města. (Rozhovor 2)

Centrum č. 3

Toto centrum vzniklo v roce 2009 iniciativou dvou kamarádek za podpory jejich manželů. Toto občanské sdružení má 60 členů. Centrum nemá nikoho v zaměstnaneckém poměru a to ani na částečný úvazek.

Centrum poskytuje dva druhy činností. První skupinou činností jsou pro děti a jejich rodiče a druhou skupinou jsou aktivity pro rodiče. Pravidelný program se vždy vypracuje na celý školní rok, v jednotlivých dnech v týdnu se střídají různé nabídky aktivit. V pravidlech centra je stanoveno, že matky mají na aktivity docházet pravidelně a případnou nepřítomnost omluvit. Jednorázové akce, které centrum pořádá, jsou např. burzy oblečení, návštěva divadla, sportovní dopoledne. Nebo jednorázové akce pro rodiče jako např. kurz první pomoci nebo semináře o znakové řeči. Stejně jako předchozí centra, dostává i toto centrum dotace z MPSV, z kraje a z města. A centrum vybírá členské příspěvky a vstupné na akce.

V poslední době centrum nabízí využití prostoru na pořádání narozeninových oslav dětí. Informace o centru č. 3 jsem získala od vedoucí centra, která je jednou ze zakladatelek centra. V centru působí jako jeho vedoucí 4 roky. Zároveň v centru vede pohybové aktivity a nabízí poradenství. (Rozhovor 3)

Centrum č. 4

Občanské sdružení, jehož součástí je i mateřské centrum, působí v daném městě od roku 1996. Od počátku své existence je toto centrum podporováno městem, které například bezplatně poskytuje centru prostory. Rekonstrukci oněch prostor si poté matky provedly samy.

Sdružení má 13 členů, podmínkou členství je aktivně se podílet na činnosti centra, na přípravě programu, rozpočtu apod. Chod mateřského centra zajišťují vedoucí, sociální pracovnice, aktivizační pracovnice a pedagog. Ostatní matky jsou uživatelkami.

Pravidelný program centra obsahuje aktivity jako třeba cvičení, zpívání, výtvarné tvoření, keramiku, angličtinu či jógu. Mezi jednorázové akce patří dopravní soutěž, drakiáda,

přednášky pro rodiče. Centrum se snaží o integraci matek z azylového domu a organizuje další projekty, např. „Den dětí s dobrovolníky“, nebo „Rodičovská dovolená - období růstu“.

Finance centru opět poskytuje, jak město a kraj, tak i MPSV. Rozhovor jsem v tomto centru vedla s ředitelkou občanského sdružení, právě ona byla v roce 1996 při zakládání mateřského centra. (Rozhovor 4)

Centrum č. 5

Centrum je jednou z aktivit občanského sdružení, které vzniklo v roce 2009. Prostory má centrum pronajaté od města a nájem město stanovilo velmi nízký.

Program v centru probíhá třikrát týdně a jedná se o cvičení, zpívání a výtvarné dílny. Na aktivity centra dochází přibližně 15 rodin. Z jednorázových akcí centra jsou úspěšné burzy dětského oblečení a kurz „Respektovat a být respektován“.

Novinkou je v centru hlídání dětí, které zajišťuje pracovnice přijatá na společensky účelné pracovní místo.

Představitelka centra uvedla, že spolupráce s městem není příliš dobrá a jedná se v podstatě pouze o finanční výpomoc. Představitelka tohoto centra, která mi poskytla rozhovor, je zároveň zakladatelkou občanského sdružení a v centru je od roku 2009. (Rozhovor 5)

Centrum č. 6

Centrum bylo založeno v roce 2003. Zaměstnaná je v něm pouze jedna vedoucí, dále mají jedno podporované místo úřadem práce. Centrum je sdružením, má 10 členů a všichni členové jsou ve výkonné radě a mají možnost rozhodovat.

Členové sdružení připravují aktivity pro ostatní konzumenty. V současné době centrum poskytuje zejména volnočasové aktivity, například divadlo, cvičení pro děti, apod.

Jednorázově dělají například akce jako vynášení Moreny nebo lampionový průvod, den dětí ale i tábor pro rodiče s dětmi. Pořádají přednášky například o zdravotním stylu nebo na téma efektivní rodičovství. Aktuálně poskytují i službu „hlídání dětí“. Organizují i aktivity pro rodiny, kterým hrozí sociální ohrožení, zejména aktivity pro předškolní děti. Zapojili se do evropského projektu „Aktivní rodičovství“ i do kampaně Síť – např. „Město pro děti“. Obec centrum podporuje, například na vlastní náklady opravila prostory, aby se tam mohlo centrum přestěhovat. Další podpora je finanční. Centrum je podporováno i MPSV a krajem.

Rozhovor byl veden s nynější vedoucí mateřského centra, která nejdříve byla pouze uživatelkou služeb tohoto centra. V současné době je tato respondentka jediným zaměstnancem centra a to již čtvrtým rokem. (Rozhovor 6)

Centrum 7

Centrum funguje třetím rokem jako občanské sdružení, vzniklo tedy v roce 2010. V Radě občanského sdružení je 5 lidí, kteří dobrovolně organizují aktivity centra, a centrum nemá žádné zaměstnance.

Při jednorázových aktivitách pomáhají i nečlenové, případně příbuzní klientských rodin a známí. Pravidelný program zahrnuje pohybové cvičení, zpívání, tvoření, ale i např. masáže pro miminka. Odpolední programy jsou pak připraveny už spíše pro děti, které chodí do školky. Jsou to volnočasové aktivity jak aerobik, angličtina nebo hudební výchova. Občas je uskutečněno tvoření k určitému tématu. Oblíbené jednorázové aktivity jsou besedy, např. o zdravém životním stylu. Jednorázovými akcemi pro širokou veřejnost jsou dětský den, drakiáda nebo výlety. Centrum má vztah s obcí dobrý, dostává dotaci, která pokryje provozní náklady centra. Další dotace má centrum od kraje. Soukromé firmy věnují na jednorázové akce např. drobné dárky.

Rozhovor mi poskytla představitelka mateřského centra. V době uskutečnění rozhovoru byla vedoucí teprve půl roku. V centru tato respondentka zastává pouze funkci vedoucí. (Rozhovor 7)

Centrum 8

Centrum je součástí charity a působí od roku 2006. Pro centrum pracují 3 zaměstnanci charity, kteří realizují aktivity i pro další charitativní služby. Centrum má 15 členů a celkem asi 60 klientských rodin.

Členové se zavazují, že minimálně 3x do půl roku pomohou s organizováním nějaké aktivity. Aktivity dělají od pondělí do pátku každý den dopoledne. Mají zpívání, tvoření, pohybové hry apod. pro děti od dvou let. Pro rodiče mají angličtinu. Organizují aktivity i pro sociálně slabší rodiny. Jednorázově pořádají karnevaly, dětské dny, mikulášské nadílky, pochod světýlek. Úspěšnou celorepublikovou akci, které se centrum účastní, je Den s dobrovolníky. Město je podporuje finančně, ale pomáhá i s organizováním a propagací některých akcí. Kraj je letos již nepodporuje.

Představitelka centra, která mi poskytla rozhovor, je jedinou zaměstnankyní pro rodinné centrum, avšak s chodem centra jí pomáhají další zaměstnanci charity. Tato respondentka byla v době vedení rozhovoru vedoucí centra jeden rok. (Rozhovor 8)

Centrum č. 9

Centrum bylo založeno v roce 2001. V centru pracuje dohromady kolem 10 lidí včetně těch, kteří pracují na dohodu. Centrum má asi 60-70 členů.

Centrum se zapojuje do evropských projektů „Mám rodinu a podnikám“, pořádají bazárky, nebo dělají příměstské tábory. Nabízejí aktivity pro děti, pro rodiče i pro seniory. Zdařilé jednorázové kampaně jsou například „Kup mamce kytičku“ nebo „Najdi si svou babičku“. Spolupracují i s dobrovolníky ze zahraničí v rámci Evropské dobrovolné služby.

Provozují i hlídací centrum, kde mají nájem zcela zdarma. S městem mají finanční spolupráci i spolupráci na akcích.

Rozhovor v tomto centru jsem vedla s vedoucí centra, která ale přímo u zakládání centra nebyla. Do centra začala docházet od roku 2005 a v současné době je tato respondentka statutární zástupkyní centra. Zároveň se centru stará o marketing a fundraising. (Rozhovor 9)

Centrum č. 10

Centrum funguje od roku 2008. Ve výboru sdružení jsou tři matky, ale zapojují se všechny členky, ty se průběžně dobrovolně zapojují bez nároku na odměnu.

Pravidelný dopolední program – tvoření, cvičení, hraní, „školka nanečisto“ – 2x týdně. Jednorázové akce pro rodiny s dětmi – dětské dny, karnevaly, pohádkové cesty. Dále poskytují psychologické poradenství zdarma a laktační poradenství i doma. Jezdí i na výlety nebo do bazénu. Burzy dětského oblečení dělají 2x do roka. Dostávají dotace od městského úřadu a příspěvek na energie.

Rozhovor v tomto centru byl veden s nynější vedoucí centra, která do centra docházela od úplného začátku nejdříve jako klientka a v roce 2011 se stala vedoucí centra.

(Rozhovor 10)

3.2. Analýza dat

Data z výzkumu jsem vyhodnocovala tak, že jsem je nejprve redukovala. Vybrala jsem z velkého množství dat pro mne podstatné informace o naplňování funkcí mateřských center v současné české společnosti.

Selektivním kódováním jsem identifikovala témata vztahující se k funkcím mateřských center. Vyselektovaná data jsem shrnovala do skupin, několikrát posuzovala a třídila. Postupně mi vznikalo šest skupin. Do každé skupiny jsem zařazovala takové aktivity, které se vyznačovaly společnými znaky.

Posuzovala jsem, jakou kategorii funkcí by aktivity zařazované do jednotlivých skupin mohly naplňovat. Kategorie funkcí jsem se snažila zasadit do teoretického rámce.

Nejvhodnějším východiskem pro určení mnou vytvořených kategorií funkcí byla pro mě typologie funkcí podle Lestera Salamona, protože dle mého názoru klasifikoval funkce občanského sektoru v nejširším rozsahu.

Pro svou práci jsem si však vytvořila klasifikaci šesti funkcí, které jsou mateřskými centry naplňovány v současné české společnosti, konkrétně v současné společnosti pardubického kraje. Názvy jednotlivých funkcí jsem vytvořila na základě dat zjištěných během výzkumu a shrnutých do jednotlivých skupin.

Na základě empirického výzkumu mi vznikla tato klasifikace funkcí:

- 1) Participační funkce
- 2) Servisní funkce
- 3) Expresivní funkce
- 4) Komunitní funkce
- 5) Kooperační a koordinační funkce
- 6) Inovační funkce

3.2.1. Participační funkce

Participační funkci lze definovat jako způsob, jímž se členové mateřských center podílejí na vytváření občanské společnosti. Mateřská centra poskytují prostor pro participaci zejména matek na mateřské dovolené a to na rozhodování o chodu mateřských center, participaci na činnostech mateřských center a podílení se na organizaci akcí, které mateřské centrum pořádá pro své členy i pro veřejnost. To vše matky vykonávají dobrovolně bez finančního ohodnocení.

Členové mateřských center se podílejí na vytváření občanské společnosti tím, že zakládají mateřská centra, která vytvářejí prostor pro další participaci zejména matek na mateřské dovolené. Podněty pro založení mateřských center vzešly od samotných matek na mateřské dovolené, uvedly respondentky z mateřských center v rozhovorech. Motivy pro založení centra respondentky zmiňovaly různé.

Naše MC bylo založeno v roce 2001 a bylo založeno čtyřmi matkami, které měly potřebu aktivně prožít rodičovskou dovolenou. (Vedoucí centra č. 9)

S Marcelou jsme byly dvě kamarádky, měly jsme stejně staré děti, chodily jsme spolu na procházky...Měly jsme představu, jak by takové centrum mělo fungovat, říkaly jsme si, proč to někdo neudělá, a on to prostě nikdo neudělal. Takže jsme začaly přemýšlet o tom, že se do toho pustíme my. (Vedoucí centra č. 3)

Mezi motivy pro participování na aktivitách při zakládání centra se objevil i motiv vzájemného předávání zkušeností.

Už jsem byla na mateřské dovolené 5 let a už jsem si říkala, že se prostě musí něco stát, musím něco udělat, protože jsem se chtěla vídat i s kamarádkami a prostě s jinými lidmi...Ale tady nebylo žádné takové místo, žádná restaurace, kdy bychom se mohly scházet, kde bychom si předávaly informace a kde bychom se tak nějak vymanily ze stereotypu. (Vedoucí centra č. 10)

Z odpovědí respondentek vyplynulo, že na zakládání center se podíleli svými činnostmi různí aktéři. Mnohdy matky oslovily s nápadem založit centrum i své kamarádky nebo své manžely.

Nápad to byl můj, ale oslovila jsem ještě sedm dalších kamarádek a ty se do toho taky zapojily. (Vedoucí centra č. 10).

MC vzniklo vlastně na popud tří maminek, které byly na mateřské dovolené. (Vedoucí centra č. 2)

Občanské sdružení jsme vlastně založili my čtyři – tedy my dvě a naši manželé. (Vedoucí centra č. 3)

Na programu participují matky tak, že často přijdou s určitým nápadem na zrealizování aktivity či akce a jsou to i ony, kdo aktivitu či akci zorganizují.

Ta maminka s tím nápadem přišla a ona se pak i zasloužila o to, že se ty bazárky zrealizovaly. (Vedoucí centra č. 9)

Ona tady navrhla, že by to nebylo špatný do té lokality k těm rodinám docházet a byla to přímo ona, která s tím začala. (Vedoucí centra č. 6)

Vedoucí center uvedly v rozhovorech konkrétní podoby toho, jak matky participují na programu mateřského centra. V rozhovorech zaznívá, že matky samy navrhnou a zorganizují např. rekonstrukci prostor centra nebo přednášky.

Zapojila do rekonstrukce i jiné maminky a tatínky takovým tím správným nadšením. Ta se tedy opravdu sama od sebe angažovala a je teda pravda, že pak se stala i místopředsedkyní občanského sdružení. (Vedoucí centra č. 7)

Samy jsme si tam ty prostory vesele vymalovaly, zařídily, dokoupily nějaký nábytek a tak. (Vedoucí centra č. 10)

Jedna kolegyně, která vede tvořeníčko, se rozhodla, že by tady pořádala každý měsíc jednu přednášku a v anketě se vždycky dopídí toho, o jaké téma by byl zájem. Ale je pravda, že ty obecné, základní nápady vycházejí od nás, ale maminky to třeba jen upřesňují. (Vedoucí centra č. 10)

V rozhovorech se ukázalo, že matky často naplňují participační funkci tím, že jsou lektorkami cvičení či tvoření, nebo přednášejícími a to bez nároku na odměnu.

Aktivity organizují matky z řad členek sdružení dobrovolně. (Vedoucí centra č. 6)

Matky se dle výpovědí vedoucích center hodně podílejí na činnostech souvisejících i s propagací akcí centra.

Tak třeba letáčky na tu burzu si vzala na starost jedna maminka a vyvěsila je opravdu po celém městě. (Vedoucí centra č. 5)

Podle odpovědí z rozhovorů mají matky v mateřských centrech také právo podílet se na rozhodování o činnosti centra a to různým způsobem. Dozvěděla jsem se, že některé matky jsou přímo i členkami správní rady sdružení. A z toho pro ně vyplývá rozhodovací právo.

Máme tady možnost členství pro maminky a to, co získají je právě možnost rozhodovat o chodu centra. (Vedoucí centra č. 8)

Všichni členové jsou i členové výkonné rady, a protože výkonná rada je nejvyšším orgánem sdružení tak všichni mají možnost rozhodování. (Vedoucí centra č. 6)

Máme ještě i dobrovolníky, kteří se aktivně zapojují do programu, a potom tady máme maminky, které aktivně pracují ve správní radě rodinného centra. (Vedoucí centra č. 2)

Ti věrní členové se zapojují. Všichni ale mají právo ovlivňovat chod toho sdružení. (Vedoucí centra č. 7)

V některých centrech mají stanovené pravidlo, že členové sdružení se musí účastnit jednání nebo participovat na aktivitách centra.

Ve smlouvě se zavazují, že nám minimálně 3x do ½ roku pomohou s přípravou nebo organizováním nějaké aktivity. (Vedoucí centra č. 8)

V jiných centrech je matkám nabízeno podílet se na rozhodování o programu tím, že mohou vyplňovat dotazníky, ve kterých se vyjadřují k tomu, co by chtěly, aby se v centru realizovalo, nebo co je potřeba. Jedna z vedoucích dokonce uvedla, že se matky samy jedenkrát za měsíc sejdou a domluví se na dalším programu a činnostech – samy si sestavují další program centra.

Program samotného centra vedoucí diskutuje a projednává s těmi maminkami. Plánují vždy další měsíc, co se bude dělat, čemu se budou věnovat a jaká budou témata těch přednášek. (Vedoucí centra č. 1)

No takže jednou za rok je valná hromada a tam se předkládá dlouhodobý plán a do něho mohou všichni přítomní na valné hromadě zasahovat. Potom taky děláme dotazník, ve kterém se maminky vyjadřují k programu. (Vedoucí centra č. 9)

Při rozhovorech mi vedoucí center sdělily, že do aktivit centra mnohdy bývá zapojena i širší veřejnost. Široká veřejnost participuje na aktivitách centra jako organizace občanské společnosti např. tím, že do jednorázových aktivit typu, karneval, divadlo, dětské dny, nebo výlety jsou zapojováni rodinní příslušníci klientů centra, ale i další rodiny s dětmi, které do mateřských center nedocházejí.

Požádáme ještě další lidi, jestli by nám dobrovolně nepomohli. A to nám pomáhají i třeba nečlenové i třeba příbuzní a známí spolu s našimi maminkami. (Vedoucí centra č. 7)

Pak jsem byla překvapená, jak se ty maminky zapojily a samozřejmě pomáhali i tatínkové. (Vedoucí centra č. 10)

Některé vedoucí center uvedly, že matky možnost participace využívají v omezené míře, nebo nevyžívají vůbec, některé matky se ani nechtějí stát aktivními členkami sdružení a vyhovuje jim být pouze uživatelkami služeb mateřských center. V odpovědích vedoucích center také zaznělo, že některé matky se podílejí na aktivitách centra až na výzvu nebo na prosbu o pomoc při pořádání akce.

U nás je to spíš tak, že ti kteří jsou členy, připravují ty aktivity pro ty, kdo je konzument. (Vedoucí centra č. 6)

Nechci říct, že nikdo nic. Spíš to probíhá ale na výzvu. (Vedoucí centra č. 3)

Nechtějí se stát členkami, nechtějí se aktivně zapojovat. S tím máme trochu problém, že na tu pomoc centru jich není tolik, jak bychom uvítali a jak bychom byli rádi.
(Vedoucí centra č. 4)

3.2.2. Servisní funkce

V rámci servisní funkce mateřská centra vykonávají pravidelně i jednorázově takové aktivity, kterými zabezpečují služby nejen pro ty, kdo do mateřských center docházejí pravidelně, ale i akce pro širokou veřejnost. Jedná se o služby pro děti, pro rodiče, i pro ostatní členy obecní komunity poskytované v oblasti vzdělávání, prevence, sportu, zábavy. Služby poskytované mateřskými centry, na rozdíl od služeb poskytovaných tržními subjekty, jsou

dostupné široké veřejnosti. Mateřská centra také poskytují služby, jež neposkytují státní instituce. Mateřská centra také nabízejí služby, kterými reagují na potřeby veřejnosti.

Mateřská centra většinou dle výpovědí vedoucích center jako organizace nabízející volnočasové služby. Vedoucí center uvádějí, že organizují pravidelné kroužky pohybové, výtvarné či hudební.

V centru se pracuje s těmi dětmi – buď nějaké tanečky, cvičení, výtvarné dílny.
(Vedoucí centra č. 2)

Máme pondělní pohybové cvičení pro děti od 1,5 roku do 5 let. (Vedoucí centra č. 7)

Oblíbené jsou v pondělí zpívanky a tvoření a to jsou takové pohybové hry nebo je to něco jako výtvarka. (Vedoucí centra č. 8)

Podle vedoucích mateřských center, jak mi uvedly v rozhovoru, mateřská centra nabízejí volnočasové aktivity také pro rodiče. Jedná se především o vzdělávací akce nebo sportovní nebo i výtvarné dílny.

Máme sportovní aktivity třeba aerobic pro maminky a přitom jim tady pohlídáme děti.
(Vedoucí centra č. 7)

Každý měsíc dělám přednášku, která se týká zdravotní nebo zdravého životního stylu anebo rodičovství, tak třeba na téma efektivní rodičovství nebo výchova. Máme vzdělávací programy pro rodiče například v rámci různých grantů a dotací. (Vedoucí centra č. 6)

Ve středu je to prostor pro maminky, Bud' něco vytvářejí .... nebo jsou tady semináře.
(Vedoucí centra č. 2)

V úterý máme angličtinu a to je tak, že my hlídáme děti a v učebně probíhá angličtina.
(Vedoucí centra č. 8)

Jak mi sdělily představitelky center, mateřská centra se snaží do svých aktivit zapojovat širší veřejnost a to na akce typu dětské dny nebo karnevaly.

Jednorázové akce máme, karnevaly nebo teď třeba budeme mít sportovní dopoledne ve městě. (Vedoucí centra č. 3)

Děláme jednorázové akce pro rodiny s dětmi a to jsou různé pohádkové cesty, dětské dny, karnevaly apod. Hodně jezdíme také na výlety nebo do bazénu. ... Akce se snažíme nabízet veřejnosti, ale třeba na ten výlet, kde jsou omezená místa do autobusu tak upřednostňujeme členy. (Vedoucí centra č. 10)

Když děláme opékání buřtů, tak přijdou i tatínkové, nebo když podnikáme nějaké ty větší akce tak třeba celá rodina přijde. (Vedoucí centra č. 1)

Dozvěděla jsem se také informaci, že MPSV mimo jiné mateřská centra směřuje k aktivitám orientovaným na nefunkční rodiny. Například dle výpovědí vedoucích jde o sociálně aktivizační služby, je to de facto docházení do disfunkčních rodin. Docházení např. přímo do lokality, kde se takovéto rodiny žijí a jedná se o přípravování programu nebo činností přímo v prostředí, pro ně přirozeném. Nebo se objevila i informace, že svými službami pomáhají v oblasti pěstounství.

Nyní tak začínáme se sociálně-aktivizačními službami pro rodiny s dětmi a je to vlastně docházení do disfunkčních rodin. (Vedoucí centra č. 1)

Máme takovou lokalitu, kde jsou rodiny, které mají sociální problémy nebo i problémy ekonomické. Takže my tam 2x týdně dojedeme a uděláme tam něco jako školku. Jsou to teda především Romové a pro ně bývá složité dojet třeba k nám, i třeba jen proto, že mají další děti. (Vedoucí centra č. 6)

Konkrétně je to práce v oblasti pěstounství „Děti patří domů“. (Vedoucí centra č. 9)

Chodíme do toho azyláku a máme tam třeba dílničku. (Vedoucí centra č. 9)

Na některé aktivity docházejí i maminky z azylového domu. (Vedoucí centra č. 4)

Organizace občanské společnosti mohou zareagovat na potřeby veřejnosti a zabezpečovat služby, které neposkytují tržně orientované organizace ani stát. Mateřská centra, podle výpovědí vedoucích, zareagovala na potřeby veřejnosti a začala poskytovat podobné služby jako mateřské školy. I když tyto služby nazývají různě. Jedná se o Hlídaní dětí, Miniškolky, Školičky. Některé vedoucí uvedly, že je to pro centrum značná část jeho příjmu.

Zajišťujeme hlídání dětí. (Vedoucí centra č. 2)

Vzhledem k tomu, že je ve školkách málo míst, tak jsme zavedli hlídání dětí od osmi hodin do čtyř. Není to školka, protože na to ty prostory nejsou vyhovující, ale časově to tu školku vlastně suplují. (Vedoucí centra č. 5)

My ještě také provozujeme hlídací centrum. (Vedoucí centra č. 9)

Tak takovou stěžejní aktivitou je čtvrtěční školička, ta je pro děti do tří let. (Vedoucí centra č. 7)

Celkově služby poskytované v mateřských centrech, jak mi řekly vedoucí center, lze rozdělit na jednorázové a pravidelné. Pravidelné služby mívají určený čas v konkrétním dnu v týdnu, zatímco jednorázové se buď opakují jednou za rok, nebo jsou organizovány jako momentální nápad.

Ve čtvrtek a pátek jsou různá cvičení pro děti. (Vedoucí centra č. 2)

Například 4x ročně děláme dílnu pro seniory. (Vedoucí centra č. 9)

Jsme občanské sdružení, které organizuje pravidelné aktivity pro maminky s dětmi, jednorázové akce pro rodinu, volnou hernu nebo kurzy pro rodiče. (Vedoucí centra č. 10)

Do servisní funkce zařazují také vzdělávací aktivity mateřských center. Respondentky mne informovaly o mnoha vzdělávacích akcích, o přednáškách, seminářích a besedách, které se v centrech pořádají na aktuální témata. Jedná se o lepší uplatnění na trhu práce, ekologická témata, témata o zdravé výživě, oddlužování nebo téma Skaret.

Je to evropský projekt pro vzdělávání a návrat na trh práce po mateřské a rodičovské dovolené. Tak jsme je třeba učily, jak psát životopis, jak komunikovat na výběrovém řízení. (Vedoucí centra č. 2)

Pořádáme různé besedy. Jsou to třeba besedy o výživě a zdraví dětí. (Vedoucí centra č. 7)

Pořádáme jednorázové akce pro širší veřejnost. Třeba jsou to právě i ty přednášky a tam je cílem vzdělávání nebo prevence. My ty přednášky pořádáme vždycky na témata, která se právě ve společnosti řeší. (Vedoucí centra č. 8)

No a teď třeba pořádáme přednášku na téma jak se domluvit s teenagerem.

(Vedoucí centra č. 8)

Zároveň tady máme i takovou ekologickou oblast, zaměřujeme se na ochranu životního prostředí na ekologicky šetrný životní styl. Učíme to nejen rodiče, ale i děti.

(Vedoucí centra č. 9)

Zapojili jsme se do Evropského projektu „Aktivní rodičovství“. Tam byly různé kurzy například počítačový kurz, tam bylo možno získat certifikát a lze říci, že to bylo pro zvýšení kvalifikace a zaměstnatelnosti a potom tam byly kurzy psychologie, něco o výchově dětí, o tom, jak se uplatnit na trhu práce po návratu z mateřské dovolené. (Vedoucí centra č. 6)

Byli jsme partnerem projektu na podporu vzdělávání matek na mateřské dovolené.

(Vedoucí centra č. 4)

Od roku 2012 se snažíme zaměřit na sociálně slabší rodiny, nabízíme programy nazvané: „Jak na to“ a „Poradna pro“. V té poradně třeba teď probíhala přednáška zaměřená na Skarty. (Vedoucí centra č. 8)

3.2.3. Expresivní funkce

Expresivní funkce je mateřskými centry realizována tak, že se ve veřejném prostoru vyjadřují k aktuálním veřejným problémům a propagují své cíle a myšlenky. Mateřská centra prezentují a podporují zájmy rodin a matek na mateřské dovolené ve veřejné sféře. Za tím účelem volí určité aktivity jako přednášky, besedy či jednání s místní správou. Mateřská centra jsou prostorem pro vyjádření názorů veřejnosti k aktuálním problémům rodin a jiných společenských témat. K tomu využívají různá média, jako jsou webové stránky, obecní noviny nebo nástěnky a letáky. K propagaci své činnosti a svých cílů mateřská centra také pořádají propagační kampaně pro širokou veřejnost. Některé aktivity jsou realizovány v rámci Sítě MC, do níž se mateřská centra sdružují, za účelem propagace rodin v současné společnosti.

Podle respondentek, které mi poskytly rozhovor, mateřská centra pořádají takové aktivity, které posilují vnímání rodin v současné společnosti. Aktivity pořádané za tímto účelem jsou zejména celorepublikové, označované například termínem kampaně. Jsou organizovány za účelem oslovení široké veřejnosti.

Ted' zrovna v rámci Pardubických dožíněk bude velká akce Mile pro matky. Je to akce, která pochází ze Slovenska, trvá už asi deset let. Je to o tom, že maminky jsou právoplatnými členy společnosti, že by mělo záležet na jejich názoru a jsou prostě důležité, protože vychovávají děti. (Vedoucí centra č. 3)

Snažíme se prosazovat rodiny ve společnosti. (Vedoucí centra č. 9)

A určitě je to i zviditelnění těch rodin, takové to, jsme tady a nejsme jen na mateřské, jsme platnými členy společnosti. (Vedoucí centra č. 6)

K vyjádření požadavků nebo při poukázání na problém má dle výpovědí představitelk význam i to, že jsou mateřská centra sdružena do zastřešující organizace Síť mateřských center, o. s. Představitelky uvádějí, že tato organizace realizuje různé projekty, jimiž se snaží zviditelnit rodinnou problematiku.

Zapojili jsme se do kampaně sítě „Táta dneska frčí“. (Vedoucí centra č. 3)

Dohodli jsme se se Sítí MC pro Pardubický kraj a ve spolupráci s Pardubickým krajem jsme se dohodli, že proběhne krajské kolo ocenění Společnost přátelská rodině.

(Vedoucí centra č. 1)

Členky a klientky mateřských center dokážou ve veřejném prostoru zformulovat názory a požadavky a tím upozornit na aktuální problémy rodin.

Na popud rodičů byl i projekt „Jakou školku chci pro své děti“. Rodiče totiž přišli s tím, že je pro děti složité přijít poprvé do školky. (Vedoucí centra č. 2)

Když maminky viděli, že se to neuskutečnilo, tak šly na ten městský úřad a tlačily na to, aby se udělalo to, co se slíbilo. Konkrétně se jednalo o výměnu písku na pískovišti.

(Vedoucí centra č. 1)

Město chtělo tady udělat hřiště a my jsme se sešli a přemýšleli jsme, které prvky bychom na hřiště chtěli a podle našeho návrhu se to nakonec udělalo tak, že jedno hřiště je pro batolata a druhé je pro ty větší děti a pro teenagery. (Vedoucí centra č. 9)

Ze zjištěných dat z rozhovorů vyplynulo, že se v některých obcích uskutečňují jednání Spolu u kulatého stolu, při nichž se scházejí zástupci státní správy, samosprávy a neziskových organizací včetně zástupců mateřských center a projednávají společně, jak zlepšit život v dané lokalitě.

Třeba jsme za účasti maminek a za účasti radnice zorganizovali kulatý stůl a naformulovalo se, jaká hřiště u nás jsou, jak je které využíváno, jaké vybavení by tam mělo být. A ve finále se naformulovalo jedno hřiště, které je teď před realizací.

(Vedoucí centra č. 2)

Obrátili jsme se na paní starostku a uspořádali jsme tu akci Spolu u kulatého stolu.

(Vedoucí centra č. 1)

Mateřská centra se prezentují navenek, vstupují do povědomí širší společnosti a vyjadřují, co dělají.

Pozvánky si tiskneme a rozdáváme před akcí. Nástěnky máme ve městě na sídlišti. Máme měsíčník, tak tam každý měsíc napíšeme, co se stalo. (Vedoucí centra č. 1)

Mateřská centra svou prezentací vyjadřují postoje k aktuálním tématům.

Teď se třeba blíží akce Festival pro Tibet, tu děláme jednou za rok a účastní se jí široká veřejnost. Kromě promítání filmů a seznámení s tradičními výrobky z Tibetu probíhají diskuze o problémech v jiných zemích světa a domníváme se, že tak přispíváme ke vzájemnému respektování různých kultur... Teďka budeme s městem společně dělat burzu filantropie.

(Vedoucí centra č. 9)

Jak vyplynulo ze zjištěných dat, mateřská centra se prezentují různými způsoby. Mohou to být letáky vytvořené k příležitosti jednorázové speciální akce, v některých obcích mají dle slov svých vedoucích centra své nástěnky. Každé z mateřských center má i své webové stránky. Některá mateřská centra se prezentují i v obecních novinách. Jedno z center bylo prezentováno i v rozhlasu i televizi.

Snažíme se letáky dávat do různých prodejen s dětskými potřebami a měly jsme letáky i v trolejbusích, aby se o nás vědělo. (Vedoucí centra č. 3)

Občas máme nějaký článek v orlickém deníku, měli jsme tu Českou televizi, protože to jsme získaly ze sbírkového fondu „Pomozte dětem“ peníze na hřiště. Občas mluvíme do pardubického rozhlasu, máme webové stránky samozřejmě. (Vedoucí centra č. 4)

Máme i propagaci na internetu, zkoušeli jsme to dávat do Zpravodaje, v informačním centru o nás vědí. (Vedoucí centra č. 5)

3.2.4. Komunitní funkce

Při naplňování komunitní funkce vznikají úzké mezilidské vztahy v kolektivu určité komunity. Mateřská centra jsou prostorem pro navazování vazeb, pro sdílení znalostí a zkušeností matek.

Mateřská centra poskytují ženám na mateřské dovolené možnost angažovat se ve veřejném prostoru, aby se tak dostaly ze společenské izolace.

Mateřská centra jsou vhodným místem pro spolčování, sdružování a stmelování matek a dětí, místem, kde vznikají vztahy důvěry a kde dochází k inkluzi matek s malými dětmi do veřejného prostoru. Jsou také prostorem, kde děti mohou navazovat kontakty s jinými dětmi, ale i s dospělými, což přispívá k jejich další socializaci, získávání nových znalostí a dovedností. Komunita mateřských center také napomáhá stmelování celých rodin a posilování mezigeneračních vztahů. Při aktivitách mateřského centra dochází mimo jiné i k integraci sociálně slabších rodin a národnostních menšin do obecní komunity.

Ve výpovědích vedoucích center zazněla informace, že do mateřských center přicházejí matky, které se cítí na mateřské dovolené osamocené a hledají cestu k navazování sociálních vazeb. V mateřských centrech se tvoří komunita s velmi úzkými vztahy, které mohou přerůst až v přátelství.

Já si myslím, že hlavní je integrace matek do společnosti, aby nebyly izolované.

(Vedoucí centra č. 7)

Já jsem se sem přestěhovala v době mateřské dovolené a nikoho jsem tady neznala a tím, že jsem přišla do centra, jsem získala spoustu kamarádek. (Vedoucí centra č. 6)

Je dobře, že ty maminky na mateřské nezakrní, otrkají se, chodí do společnosti, nejsou v izolaci a jsou rády, že se mohou třeba podílet na nějakých akcích. (Vedoucí centra č. 8)

V mateřských centrech se spolu setkávají rodiče spolu navzájem a v takto vytvořené komunitě si předávají informace a sdílejí zkušenosti, což vede ke vzniku důvěry.

Centrum obecně napomáhá hlavně maminkám, které se sem za partnerem přistěhovaly a nikoho tady neznají a v tom centru při povídání s ostatními maminkami zjišťují, ke kterému a kam jít lékaři, jak tady funguje školka, kde jsou jaké služby ve městě. (Vedoucí centra č. 10)

Rodiče tady tráví společně čas a mohou sdílet ty své zkušenosti s jinými rodičema. (Vedoucí centra č. 2)

My si jen tak sedneme a tak se dozvíme spoustu věcí. Člověk totiž všude okolo slyší, jak má něco dělat a v knihách se píše jak má co být, ale žádné dítě nefunguje podle knih a ani žádná maminka nefunguje podle knihy a když přijde do skupiny podobných rodičů a to ať jsou to matky nebo otcové a ty jim řeknou, že to v podstatě dělají úplně stejně tak si pak zvýší rodičovské sebevědomí a já si myslím, že mít rodičovské sebevědomí, to je základ.

(Vedoucí centra č. 6)

Mateřská centra dle vedoucích center přispívají k lepšímu rozvoji dětí, protože v mateřských centrech se setkávají děti s jinými dětmi.

A taky pro ty děti to má význam, že se dostanou do kolektivu a zvykají si na další děti ale i na další cizí lidi. (Vedoucí centra č. 7)

Děti, které k nám chodí, potom začínají chodit do školky a máme odezvu v tom, že díky tomu, že je to vždy ta stejná parta dětí a pak není problém, aby si zvykly ve školce.

(Vedoucí centra č. 1)

Mateřská centra, jak uvádějí vedoucí, přispívají stmelování celých rodin, zapojují do svých aktivit i další členy rodiny.

Myslím si, že je existence centra důležitá pro stmelování rodiny. (Vedoucí centra č. 8)

A potom se nám hodně povedl projekt s Nadací OKD a to byla akce v rámci hlídacího centra a my jsme do toho zapojili seniorky a vymysleli jsme na ně, aby tam hlídaly děti. A bylo to ve smyslu „Najdi si svou babičku“. (Vedoucí centra č. 9)

Takže chodí k nám maminky na mateřské dovolené, ale chodí k nám i tatínkové, chodí k nám i babičky a dokonce i prababičky na pravidelný dopolední program, to je takové to cvičení, tvoření, hraní. (Vedoucí centra č. 10)

Mateřská centra, jak říkají respondenty, jsou otevřenou skupinou i pro další členy společnosti. Pomáhají tak rozvíjet vztahy i v širší komunitě.

Jsmo otevřeni i skupinám, kde nejsou rodiče. Například na ty vzdělávací akce k nám chodí i studenti. (Vedoucí centra č. 10)

Vedoucí mateřských center mne informovaly také o tom, že napomáhají začleňování do komunity i rodinám sociálně slabším, nebo rodinám z národnostních menšin.

Pomáháme začleňovat do společnosti i sociálně slabé rodiče. (Vedoucí centra č. 9)

A taky poskytujeme služby rodinám, kterým hrozí sociální ohrožení.

(Vedoucí centra č. 6)

V těch dílničkách se scházejí maminky s dětmi, maminky a děti z azyláku, seniorky, jsou i handicapovaní. (Vedoucí centra č. 9)

My jsme se třeba chtěli zaměřit na maminky cizinky a integrovat je do naší společnosti a začala sem docházet jedna maminka ukrajinské národnosti. (Vedoucí centra č. 8)

Navážeme komunikaci s těmi menšinami, ...aby jejich děti přicházely do kolektivu českých dětí a tím aby se z té jejich komunity dostaly do té celé obecní komunity.

(Vedoucí centra č. 2)

Z rozhovorů vyplynulo, že v mateřských centrech je prostředí důvěry, kamarádství a navazují se zde přátelství.

Vznikají tady i přátelské vztahy, protože je to tady takové pohodové místo.

(Vedoucí centra č. 7)

Pracujeme v rámci respektující se filozofie, to znamená respektovat a být respektován. Ty vztahy jsou určitě také založeny na důvěře... jsou to vztahy založené na kamarádství. Opravdu jsou tady hodně, hodně úzké. (Vedoucí centra č. 9)

Tady se u toho stolu toho plno otevře, někdo se třeba i svěří. (Vedoucí centra č. 6)

3.2.5. Kooperační a koordinační funkce

Kooperační a koordinační funkce je naplňována takovými aktivitami mateřských center, při nichž spolupráce s dalšími institucemi vede k dosažení společného cíle. Cílem je podpora rodin s dětmi. Může se jednat se např. o podporu personální, materiální nebo finanční. Cesta k cíli vede přes dílčí činnosti, které je třeba zkoordinovat. Mateřská centra koordinují své aktivity s jinými organizacemi a to se státní správou a samosprávou, se soukromými subjekty a s jinými neziskovými organizacemi. Mateřská centra koordinují i svou činnost navzájem, za tímto účelem byla vytvořena zastřešující organizace Síť mateřských center, o.s. Do koordinační funkce patří kromě koordinace aktivit i koordinace financí a lidských zdrojů na zajištění těchto aktivit.

Vedoucí mateřských center se shodují, že nejdůležitější je to, zda je mateřské centrum podporováno obcí v místě působení centra.

Město nás především podporuje finančně. My víme, že město tady to rodinné centrum chce mít, je si vědomo, že je to důležité. (Vedoucí centra č. 8)

Vztah s obcí máme dobrý, přispívají nám dotací, která pokryje provozní náklady. Když třeba potřebujeme půjčit třeba hřiště a nejen to, třeba ho i posekali a prostě připravili. (Vedoucí centra č. 7)

Takže nejdříve ten městský úřad. Dostáváme od nich dotace, o které si žádáme, dostáváme dotace na energie, na aktivity pro rodiny s dětmi a tak. (Vedoucí centra č. 10)

Když máme nějakou akci, tak zveme zastupitele, pořádáme den otevřených dveří, také, když je tady nějaká výstava, my totiž iniciujeme čas od času výtvarnou soutěž dětí, tak potom zveme představitele města. Snažíme se udržovat vzájemné kontakty. (Vedoucí centra č. 1)

Obec je k nám velice vstřícná. V obci se zkrátka s námi počítá...Dokonce jsme dostali i cenu města za ta divadelní představení, která pořádáme. (Vedoucí centra č. 6)

Mateřská centra koordinují i veřejné akce spolu s dalšími institucemi.

Máme navázanou spolupráci i s dalšími organizacemi, jako třeba se školami, s knihovnou, s nemocnicí. (Vedoucí centra č. 2)

Další akce je dopravní soutěž na dopravním hřišti, které město postavilo a tam nám třeba s tou akcí pomáhá i městská policie. (Vedoucí centra č. 9)

Docela dobře spolupracujeme se sociálním odborem města, spolupracujeme s odborem prevence kriminality. (Vedoucí centra č. 9)

A taky spolupracujeme s městskou knihovnou, knihovna nám třeba nabídla knihy, které oni mají dvakrát. (Vedoucí centra č. 10)

Z rozhovorů s představitelkami mateřských center vyplynulo, že koordinační funkce je naplňována také tím, že mateřská centra koordinují získávání finančních prostředků od různých institucí na aktivity, které pořádají jak pro své členy, tak pro širokou veřejnost. Např.

Ministerstvo práce a sociálních věcí kromě finanční podpory vypracovává takové projekty, ve kterých se snaží orientovat aktivity mateřských center určitým směrem.

A máme od Pardubického kraje také dotace. (Vedoucí centra č. 2)

Další zdroj, který máme, je od Krajského úřadu. (Vedoucí centra č. 1)

Od ministerstva práce a sociálních věcí máme do dnešního dne ten největší a ten hlavní finanční přínos. (Vedoucí centra č. 2)

Dotace máme hlavně od ministerstva práce a sociálních věcí. (Vedoucí centra č. 1)

MPSV moc neposkytuje peníze na volnočasové aktivity zdravé rodiny, ale spíše na péči o ohrožené rodiny. (Vedoucí centra č. 3)

Spolupracujeme s MPSV a jim ta myšlenka soutěže společnost přátelská rodině připadala zajímavá a tak ministerstvo vyhlásilo „Obec přátelská rodině“.

(Vedoucí centra č. 2)

MPSV po nás chce, abychom pracovali s ohroženým rodinami, ale mateřské centrum pracuje naopak tak, že si společně sedneme ke stolu a nikdo nemá nálepku - ty jsi sociálně slabá a ty ekonomicky a ty jsi rozvedená a tak. (Vedoucí centra č. 6)

Všechna vybraná centra jsou součástí Sítě mateřských center a tato zastřešující organizace činnosti členských center koordinuje. Předpokladem koordinace je vzájemná komunikace. Dle slov představitelky jednotlivých mateřských center je hlavním přínosem členství v Síti MC vzájemné předávání informací. Zaměstnanci Sítě MC pomáhají mateřským centrům při psaní žádostí a projektů.

Ze Sítě nám pomáhají při psaní žádostí o dotace a pomáhají řešit legislativní věci. (Vedoucí centra č. 2)

Jsmo členem Sítě a ten vztah je tedy takový, že nám poskytují různé informace v tzv. Úterních dopisech a je teda pravda, že nám chodí i pozvánky na nějaká společná setkání.

(Vedoucí centra č. 7)

Takže spolupracujeme s krajskou koordinátorkou a udělaly jsme pracovní skupinu v rámci center Pardubického kraje pro jednání na ministerstvu a řekly jsme si, jaké aktivity chceme dělat v rámci projektu péče o ohrožené děti. (Vedoucí centra č. 4)

Mateřská centra i bez řízené koordinace Sítí spolupracují mezi sebou navzájem.

Ted'ka spolupracujeme třeba i s jiným mateřským centrem. Oni podávali projekt do evropské výzvy, kde jsme s nimi v partnerství. (Vedoucí centra č. 4)

Ted' zrovna v rámci Pardubických dožíněk bude velká akce Mile pro matky A to se nám povedla úžasná věc. Spojila se všechna pardubická centra, ať už jsou v síti nebo ne. (Vedoucí centra č. 3)

Mateřská centra kooperují i s dalšími neziskovými organizacemi. V odpovědích respondentek často zaznívala spolupráce s Koalicí nevládek Pardubicka. S KONEP se naplňuje funkce koordinační i kooperační.

A pak taky spolupracujeme s KONEP a s nimi jsme dělali akci a na tu akci jsme od nich dostali odměny. (Vedoucí centra č. 8)

Byly jsme součástí projektu, který připravila Koalice nevládek Pardubicka. Projekt „Rodičovská dovolená – období růstu“ byl to projekt o vzdělávání. (Vedoucí centra č. 4)

Taková hezká akce byla „Den dětí s dobrovolníky“. Tu akci pořádala Koalice nevládek Pardubicka s námi jako s partnerem. (Vedoucí centra č. 4)

Aktivity mateřských center se propojují i s aktivitami jiných neziskových organizací působících ve stejné obci.

Dostaly jsme dotaci od nadace Civilia na bezbariérový vstup a na bezbariérové sociální zařízení. (Vedoucí centra č. 4)

Ve chvíli, kdy řešíme takový problém, třeba předáváme kontakty na intervenční centrum, zprostředkujeme to, komunikujeme s SKP (Středisko křesťanské pomoci) v Pardubicích, domluvíme schůzku, umožníme prostor, kde se můžou sejít a v tu dobu, kdy spolu řeší ty věci, tak my jim zajišťujeme hlídání dětí. (Vedoucí centra č. 2)

V rozhovorech se objevovaly i informace, že mateřská centra a jejich aktivity byly podpořeny od soukromých subjektů, ať už finančně či materiálně.

Tak občas nám některá soukromá firma dá nějakou malou finanční dotaci a pak takové ty drobné dárky. Třeba když jsme měly průvod maškar na masopustní svátky tak nám pani, která tady prodává pečivo, dala nějaké pečivo. (Vedoucí centra č. 7)

Konzum, ten nám dává odměny pro děti do soutěží nebo na lampionový průvod. A když jsme se účastnili Burzy filantropie, tak nás podpořily firmy Maso-eko i Konzum. (Vedoucí centra č. 7)

3.2.6. Inovační funkce

Inovační funkce mateřských center se projevuje hlavně zaváděním nových typů aktivit, nových služeb nebo řešením nových témat. Mateřská centra reagují na potřeby členů, veřejnosti i na aktuální společenskou situaci. Příkladem může být řešení nedostatku míst v mateřských školách. Tento problém se mateřská centra snaží řešit zakládáním nových typů zařízení.

Jako příklad inovace, jejímž cílem bylo zlepšení dosavadní situace, mi respondentky uvedly jednorázové činnosti.

Chtěli bychom například zmapovat bezbariérovost ve městě a pak tzv. dětskou zónu, takže chceme zmapovat, co mají a co nemají v Jejich výšce. Jsou to například informace, které by děti měly vědět. (Vedoucí centra č. 4)

Respondentky mi vyprávěly o novinkách, které v centru začínají a prozatím se neví, jak se osvědčí.

Ted' začínáme spolupracovat s Amaltheou a myslíme si, že bychom třeba pro děti, které jsou v pěstounské péči, mohly udělat nějaké víkendy, To je zatím v plenkách. (Vedoucí centra č. 6)

Originální akci, kterou jsme dělali ke dni matek. No a mysleli jsme na to, že ty maminky, co chodí do centra, mají taky maminky. A tak jsme udělali velkou akci – „Kup mamce kytičku“ ...Ten slogan přeložíme a zkusíme to rozšířit i do zahraničí.

(Vedoucí centra č. 9)

U některých inovací se ukázalo, že rozhodnutí jejich zavedení bylo správné a úspěšně pokračují. Z některých odpovědí se ukázalo, že původní, někdy i momentální nápad, se změnil v současné době v běžně poskytovanou službu

Máme tady rozvedeného tatínka a on nás oslovil, jestli bychom pro něho nemohly otevřít centrum i v sobotu... Dopadlo to tak, že naše centrum jako kontaktní místo využívá v sobotu více tatínků... Někdy jsou to třeba i tatínkové s hodně malinkými dětmi a nevědí si třeba s něčím rady a tak jim vyhovuje, že u toho mají i někoho od nás. (Vedoucí centra č. 9)

My poskytujeme prostory našeho centra na setkání sociální pracovníce, pěstounské rodiny a biologických rodičů a dětí. (Vedoucí centra č. 10)

Třeba jsou na programu masáže pro miminka. (Vedoucí centra č. 7)

Další služby, které tady máme je psychologické poradenství pro maminky zdarma a poskytujeme také laktační poradenství a to třeba i doma na objednávku, na zavolání.

(Vedoucí centra č. 10)

Některé inovované činnosti vzešly jako požadavky širší společnosti. A jedná se o aktuálně diskutované téma týkající se nedostatku míst v mateřských školách.

Ano, jako vedlejší hospodářskou činnost máme zaregistrovanou miniškolku.

(Vedoucí centra č. 2)

Někdy je jedinečnost aktivity dána i vnějšími specifickými podmínkami.

Myslím si, že docela taková speciální aktivita je školička v té jedné části města, to si myslím, že žádné jiné centrum neprovozuje. Ale to je spíš dáno tou jedinečností té naší lokality tady. (Vedoucí centra č. 6)

4. Závěr

Cílem empirického výzkumu bylo získat odpovědi na výzkumnou otázku:

Jaké funkce dle představitelů mateřských center naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje?

Empirický výzkum byl dále orientován na to, aby odpověděl i na výzkumnou podotázku:

Jakým způsobem mateřská centra jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce dle představitelů mateřských center v současné společnosti pardubického kraje?

Zvolila jsem si kvalitativní metodu výzkumu a zrealizovala jsem polostrukturované rozhovory s představitelkami mateřských center v pardubickém kraj. Vybrala jsem si deset mateřských center kritériálním účelovým výběrem.

Mohu konstatovat, že dle představitelů mateřských center naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje následující funkce níže uvedenými způsoby.

Participační funkce – Mateřská centra se dle svých představitelk podílejí na vytváření občanské společnosti tím, že poskytují prostor pro participaci matek na mateřské dovolené.

Participační funkce je mateřskými centry naplňována tak, že matky samy od sebe navrhují, dobrovolně organizují a realizují jednorázové akce nebo i pravidelné aktivity probíhající v mateřských centrech. Na některých aktivitách mateřského centra participují i další členové rodin. Velmi významnou formou participace je možnost matek podílet se na rozhodování o chodu centra.

Servisní funkce – V rámci naplňování servisní funkce mateřská centra poskytují jednorázové i pravidelné služby členům nebo klientům mateřských center i široké veřejnosti. Jedná se o sportovní, zábavné, vzdělávací služby. Respondentky uvedly, že mateřská centra poskytují také služby specifické, jimiž reagují na potřeby veřejnosti a které dostatečně zajištěny státem nebo tržně orientovanými organizacemi. Jedná se především o službu hlídání dětí.

Způsoby naplňování servisní funkce jsou různé. Mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje zabezpečují zejména služby volnočasové jako např. sportovní, výtvarné či hudební činnosti. Pro rodiče mateřská centra nabízejí i vzdělávací aktivity na témata týkající se zdravého životního stylu, výchovy dětí nebo jsou rodičům nabízeny i jazykové kurzy. Mateřská centra pořádají i přednášky, semináře či besedy o ekologii, o oddlužování nebo se věnují i problematice lepšího uplatnění rodičů na trhu práce po skončení mateřské nebo rodičovské dovolené. V současné české společnosti ministerstvo práce a sociálních věcí vede mateřská centra k tomu, aby se při naplňování servisní funkce orientovala na dysfunkční rodiny. Mateřská centra nabízejí služby i pro matky z azylového domu, pro pěstounské rodiny či na rodiny, které mají sociální nebo ekonomické problémy.

Expresivní funkce v mateřských centrech v současné české společnosti je podle slov vedoucích mateřských center cestou k rozpoznání, zformulování a vyjádření určitých témat, přesvědčení, hodnot, nebo zájmů skupiny matek, otců a dalších členů rodiny.

Expresivní funkce je naplňována různými způsoby. Mateřská centra v pardubickém kraji pořádají takové akce, kterými se prezentují navenek a snaží se zviditelnit rodiny jako platnou součást současné společnosti. Expresivní funkci mateřská centra naplňují zejména při celorepublikových projektech či kampaních, v nichž vyjadřují prorodinné zájmy např. kampaň „Táta dneska frčí“ nebo soutěž „Společnost přátelská rodině“. Zformulování a prezentování určitého zájmu se nemusí týkat celé republiky, ale může se vztahovat jen ke konkrétní lokalitě. Mateřská centra jsou prostorem, kde matky formulují požadavky týkající se života rodin.

Může to být požadavek na zlepšení občanské vybavenosti. Také k jiným než k rodinným tématům zaujímají mateřská centra postoje. Jsou to např. témata filantropie či lidských práv.

Mateřská centra plní **komunitní funkci** tím, že jsou prostorem pro vytváření mezilidských a mezigeneračních vztahů v komunitě matek na mateřské dovolené a dalších členů rodin. Jak zmínily v rozhovorech představitelky mateřských center, sdružuje se v mateřských centrech komunita lidí, které spojují společná témata vztahující se k rodičovství. Do komunity mateřských center se integrují matky, které se mohou na mateřské dovolené cítit osamocně.

Existuje více způsobů, jimiž je naplňována komunitní funkce. Rodiče a jejich děti, které se setkávají v mateřských centrech, tvoří komunitu. V kolektivu této komunity vznikají sociální vazby a kontakty založené na sdílení zkušeností, předávání informací, vzájemné pomoci a na důvěře. Komunitní funkce v mateřských centrech v současné společnosti pardubického kraje přispívá zejména k posilování sociálních jistot matek, které v mateřských centrech našly cestu z izolace. V mateřských centrech se setkávají děti s jinými dětmi a usnadňuje to jejich začleňování do širší společnosti. Socializace dětí probíhá nejen z prostředí rodiny do prostředí mateřského centra, ale prostřednictvím centra i do místní komunity jako takové. Dalším způsobem, jak mateřská centra naplňují komunitní funkci, je to, že mateřská centra realizují aktivity, do nichž zapojují i další členy rodiny nebo další členy místní komunity. V poslední době aktuální je začleňování i sociálně slabších členů společnosti. Mateřská centra se snaží při svých aktivitách integrovat do kolektivu národnostní menšiny, hendikepované osoby a další skupiny obyvatel, kterým hrozí sociální vyloučení. Mezilidské vztahy v mateřských centrech jako v organizacích občanské společnosti fungují většinou na bázi přátelství.

Kooperační a koordinační funkce – Podle výpovědí z rozhovorů jsou mateřská centra organizace občanské společnosti, které spolupracují s dalšími institucemi ziskovými, neziskovými i se státními organizacemi, spolupracují mezi sebou navzájem např. v rámci Sítě

mateřských center, o.s., aby podpořily rodiny s dětmi. Mateřská centra koordinují své aktivity a finanční zdroje.

Mateřská centra plní kooperační a koordinační funkci spolupráci především s místní obcí. Aktivity mateřských center bývají propojovány s aktivitami dalších obecních nebo městských institucí. Jde o vzájemnou spolupráci např. se školami, s knihovnami, s nemocnicemi nebo s městskou policií. Personální, materiální a finanční podporu od obcí, pardubického kraje a od ministerstva práce a sociálních věcí koordinují mateřská centra s cílem podporovat rodiny s dětmi. Ministerstvo práce a sociálních věcí aktivity mateřských center koordinuje tak, že aktuálně dotace účelně poskytuje více na projekty zaměřené na péči o sociálně ohrožené rodiny. Koordinační funkce je naplněna tím, že mateřská centra mají možnost stát se součástí zastřešující organizace Síť mateřských center, o. s., aby si např. vzájemně mezi sebou centra předávaly informace.

Inovační funkce – Jak zmínily představitelky mateřských center, inovační funkci spatřují v novém a kreativním přístupu k aktivitám centra a v řešení nových témat. Inovační funkce je realizována novými aktivitami mateřských center. Tyto aktivity přinášejí změny, nová řešení nebo nové metody v poskytování služeb.

Z dat vyplynulo několik způsobů, jak se v mateřských centrech realizuje inovační funkce. Mohou to být jednorázové originální akce např. zmapování dětské zóny ve městě, zmapování toho, co děti mají a nemají ve své výšce. Jiné počáteční novinky se osvědčily natolik, že se staly běžně realizovanými aktivitami, např. využívání prostor mateřského centra jako kontaktního místa pro ty osoby, kterým záleží na rodinných hodnotách, ale nemají jinou možnost a jiné místo, kde se setkávat. Takovou inovací je poskytování prostor mateřského centra rozvedeným tatínkům, aby se mohli setkávat se svými dětmi nebo využívání prostor pro schůzky pěstounských rodin, biologických rodičů a dětí a sociálních pracovníků. Způsob naplňování inovační funkce souvisí s konkrétními možnostmi mateřského centra, ať už se jedná o personální zajištění nebo podmínky dané lokality. Pak takové centrum vyvíjí činnost naprosto originální a nestandardní. Mohou to být např. služby laktační poradkyně, masáže pro miminka nebo služby speciálně přizpůsobené místu, ve kterém mateřské centrum provozuje

svou činnost. Inovace může vzniknout jako reakce na požadavky společnosti. V současné době mateřská centra v pardubickém kraji orientují své aktivity směrem k zajištění hlídání dětí, které pomáhá řešit aktuální problém nedostatku míst v mateřských školách.

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké funkce naplňují mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje dle samotných představitelů mateřských center. Zaměřila jsem se na to, zda lze funkce mateřských center zasadit do teoretického rámce klasifikace funkcí občanského sektoru.

Výzkum byl proveden kvalitativní metodou a to konkrétně technikou polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory jsem vedla s představitelkami deseti účelově vybraných mateřských center. Na základě výzkumu mi vyplynula klasifikace funkcí konkretizovaná pro mnou zkoumanou oblast. Mohu říci, že mateřská centra v současné společnosti pardubického kraje naplňují funkci participační, servisní, expresivní, komunitní, kooperační a koordinační a inovační.

Další otázkou, kterou jsem se zabývala v rámci svého výzkumu, bylo zjistit, jakým způsobem dle svých představitelů mateřská centra jako subjekty občanské společnosti naplňují funkce v současné společnosti pardubického kraje. Na základě výsledků z rozhovorů uskutečněných s deseti představitelkami mateřských center lze říci, že každá z výše uvedených funkcí je naplňována více způsoby.

Závěrem mohu konstatovat, že mateřská centra dle představitelky mateřských center představují subjekty občanské společnosti, které tím, že naplňují funkce participační, servisní, expresivní, komunitní, kooperační a koordinační a inovační mají neopomenutelný význam v současné české občanské společnosti. Tyto funkce připisují zástupci mateřských center mateřským centrům jako subjektům občanské společnosti.

Mateřská centra poskytují širokou škálu služeb a to často i takových, které nejsou zajišťovány jinými organizacemi, neboť se specializují především na rodiče s malými dětmi. Přispívají aktivnímu zapojování rodičů do celospolečenského života například i tím, že pořádají pro rodiče vzdělávací aktivity. Při svých činnostech spolupracují s institucemi nejen ve svém blízkém okolí, ale i s institucemi působícími v rámci celé republiky. Rodiče, kteří se sdružují ve skupině lidí s podobnými zájmy, se mohou jako skupina prezentovat v širší

společnosti, neboť mateřská centra napomáhají tomu, že v konečném důsledku společnost silněji vnímá rodinná témata. Bývají iniciátorem pro realizaci novinek v oblasti, v níž působí, tedy napomáhají zkvalitňovat život především rodičům a dětem.

Myslím si, je ještě i prostor pro jiný úhel pohledu na tuto oblast a má diplomová práce může být podkladem pro případné další zkoumání.

Seznam použité literatury a zdrojů:

Literatura:

Disman, Miroslav. 2008. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.

Dohnalová, Marie. 2003. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Brno :
Akademické nakladatelství CERM

Hendl, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha : Portál.

Hrubec, Marek (ed.). 2004. Demokracie, veřejnost a občanská společnost. Praha :
Filozofický ústav AV ČR

Jeník, Zdeněk. Krejčí, Jaroslav, 2003. Česká občanská společnost a modely demokracie v
21. století. Opava : Literature & Sciences.

Kolínková, Rut, Herrmannová Jitka, Slauková, Lucie. 2003. Síť mateřských center. Praha :
Síť MC v ČR

Kolínková, Rut. 1995. Mateřská centra. Praha : Pražské matky

Kolínková, Rut. 1998. Jak začít. Praha : Pražské matky

Müller, Karel. 2002. Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska. Praha :
Triton

Müller, Karel. 2003. Koncept občanské společnosti: pokus o komplementární přístup. Praha
: Vysoká škola ekonomická

Nekvapil, Václav. 2003. Impuls pro občanskou společnost: eseje o třetím rozměru
demokracie. Praha : Evropský literární klub

Potůček, Martin a kol. 2005. Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství

Putnam, Robert D. 1995. Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy* 6 (1): 65-78.

Schmid Rudolf, Schmid Hermann. 2002. *New Partnerships For A New Millenium – The Stuttgart Model*. Vydavatelství neuvedeno.

Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor*. Praha : Portál

Šánderová, Jadwiga. 2005. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha : Sociologické nakladatelství

Škarabelová, Simona. 2005. *Definice neziskového sektoru*. Brno : Centrum pro výzkum neziskového sektoru

Švaříček, Roman. Šedřová, Klára a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál.

Walzer, Michael. 1998 *The Concept of Civil Society*. In Michael Walzer (ed.). *Toward a Global Civil Society*. Providence: Berghahn Books, 7-27.

Analyzované dokumenty:

Český statistický úřad. 2011. *Malý lexikon obcí ČR 2011* [online]. Praha : Český statistický úřad. [cit. 12. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1302-11-r_2011)

Síť mateřských center. 2011. *Garance Sítě MC o.s.* [online]. Praha: Síť mateřských center [cit. 2. 3. 2013]. Dostupné z : http://www.materska-centra.cz/download.php?FNAME=1212070097.upl&ANAME=SitMC_garance.pdf

Síť mateřských center. 2011. Stanovy Sítě MC o.s. [online]. Praha: Síť mateřských center [cit. 2. 3. 2013]. Dostupné z : http://www.materska-centra.cz/download.php?FNAME=1273937400.upl&ANAME=stanovy_Sit MC.pdf.

Webové stránky:

www.czso.cz , Český statistický úřad. [cit. 12. 4. 2013].

www.materska-centra.cz, Síť mateřských center. [cit. 2. 3. 2013].

www.mine.cc, Mother Centers International Network for Impowerment [cit. 10. 3. 2013].

Zákony:

Zákon č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník

Zákon č. 2/1993 Sb, Listina základních práv a svobod

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce

Rozhovory¹:

Rozhovor 1. Anonymní respondent. Centrum č. 1. Vedla Jana Voltrová 25.7. 2011.

Rozhovor 2. Anonymní respondent. Centrum č. 2. Vedla Jana Voltrová 19.9. 2011.

Rozhovor 3. Anonymní respondent. Centrum č. 3. Vedla Jana Voltrová 8.9. 2011.

Rozhovor 4. Anonymní respondent. Centrum č. 4. Vedla Jana Voltrová 27.10. 2011.

Rozhovor 5. Anonymní respondent. Centrum č. 5. Vedla Jana Voltrová 4.11. 2011.

Rozhovor 6. Anonymní respondent. Centrum č. 6. Vedla Jana Voltrová 3.4. 2013.

Rozhovor 7. Anonymní respondent. Centrum č. 7. Vedla Jana Voltrová 3.4. 2013.

Rozhovor 8. Anonymní respondent. Centrum č. 8. Vedla Jana Voltrová 4.4. 2013.

Rozhovor 9. Anonymní respondent. Centrum č. 9. Vedla Jana Voltrová 4.4. 2013.

Rozhovor 10. Anonymní respondent. Centrum č.10. Vedla Jana Voltrová 8.4. 2013.

---

¹ Přepisy rozhovorů mohou být autorkou na vyžádání poskytnuty v elektronické podobě

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník pro představitele mateřských center

Úvodní otázka: V čem vidíte význam existence mateřských center ve společnosti?

1) Jak vás napadlo mateřské centrum založit? Proč a kdy jste se rozhodli mateřské centrum založit? Kdo mateřské centrum zakládal? Jaký byl cíl a smysl vzniku mateřského centra?

2) V jakých oblastech a jaké aktivity Vaše centrum realizuje? Jaké konkrétní služby nabízíte a pro koho jsou tyto služby určené?

3a) Jaký je cíl aktivit mateřského centra? Pořádáte vzdělávací, kulturní, sportovní, společenské či jiné akce? Kdo se těchto akcí může účastnit a kdo tyto akce organizuje? Proč jste se rozhodli uskutečňovat právě tyto aktivity?

3b) Uskutečnilo centrum již v minulosti nějakou akci či aktivitu, kdy podnět vzešel přímo od klientů centra?

3c) Pořádá Vaše centrum i jednorázové akce? Kdo se těchto akcí může účastnit a kdo tyto akce organizuje? Jedná se o místní či celorepublikové akce? Uvedla byste prosím příklad?

4) Kdo je zapojen do programových aktivit mateřského centra? Kdo se podílí na organizování těchto aktivit? Jakým způsobem jsou zapojeni členové a jak klienti? Jak se podílejí na činnosti a na rozhodování o činnosti?

5) Zformulovali někdy sami klienti požadavek na změnu v centru nebo v obecní komunitě? Pokud ano, jak se klientky podílely na řešení toho požadavku a čeho bylo dosaženo a jakým způsobem?

- 6) Jak byste charakterizovala povahu vztahů mezi členy, mezi klienty a mezi zaměstnanci centra i mezi těmito skupinami navzájem?
- 7) Spolupracujete s jinými nestátními organizacemi? Jak byste charakterizovala spolupráci s nimi? Co Vám takováto spolupráce přináší? Uvedla byste prosím příklad?
- 8) Spolupracujete se státními institucemi (na všech úrovních – obec, kraj)? Jak byste charakterizovala vzájemné působení v obou směrech? Co Vám takováto spolupráce přináší? Uvedla byste prosím příklad?
- 9) Spolupracujete i s organizacemi soukromého sektoru? Jak byste charakterizovala onu spolupráci? Co Vám takováto spolupráce přináší? Uvedla byste prosím příklad?
- 10) Kterou z Vašich aktivit z posledních dvou let byste vyzdvihla jako odlišnou či nestandardní? O jakou aktivitu se jednalo, kdo ji navrhl a zrealizoval? Pro koho byla tato aktivita určena?
- 11) Měla tato Vaše akce/činnost za cíl něco zlepšit, upozornit na nějaký problém? Přinesla nějaké nové řešení, které uplatňujete znovu i nyní?
- 12) Na závěr bych se ráda zeptala, jestli Vás napadá nějaký konkrétní příběh, kde třeba centrum někomu nebo něčemu napomohlo?

Projekt diplomové práce

MEDAILON O AUTOROVI

Bc. Jana Voltrová

Autorka této práce se narodila 19. 8. 1987 v Pardubicích.

V letech 1998 až 2006 navštěvovala Gymnázium Dašická v Pardubicích. V roce 2006 nastoupila do prvního ročníku bakalářského programu Humanitní studia na fakultě Filosofické na Univerzitě Pardubice. Po prvním ročníku v roce 2007 pracovala jako au-pair v Londýně. Od roku 2007 až do roku 2009 působila jako lektorka anglického jazyka v jazykové agentuře.

V roce 2008 studovala díky programu LLP Erasmus v Norském království na Hogskolen i Oslo obor Education.

Další praxi získala v roce 2009 v Eurocentru Pardubice. V roce 2009 také autorka získala titul bakalář na Univerzitě Pardubice.

Poté nastoupila na Karlovu univerzitu na Fakultu Humanitních studií na navazující magisterský obor Studia Občanského sektoru.

V roce 2010 autorka působila jako dobrovolnice v SKP-Centrum, o.p.s., nízkoprahové organizaci v Pardubicích. V roce 2010 vyšel autorce příspěvek v knize Sociální podniky v ČR.

Slovník nejdůležitějších jmen a pojmů

Mateřské centrum – „MC vznikají jako klasický příklad aktivit občanské společnosti z potřeby a zájmu občanů. Nezáleží na jejich právní subjektivitě, mohou být samostatným občanským sdružením nebo pod záštitou jiné organizace. Důležité je, aby zůstala otevřená a dostupná všem sociálním skupinám.“ (Kolínská, 2003 : 3)

Mateřská dovolená - je de facto neplacené volno ze zaměstnání z důvodu překážek v práci na straně zaměstnance v souvislosti s narozením dítěte, zpravidla po dobu 28 týdnů. (Zákon č. 262/2006 Sb.)

Organizace občanského sektoru - je taková organizace, která splňuje pět základních rysů: je institucionalizovaná, samosprávná, má soukromý charakter, smyslem existence není vytváření zisku a posledním rysem je dobrovolnost členství. (Skovajsa, 2010)

Rodičovská dovolená - Rodičovská dovolená se poskytuje po skončení mateřské dovolené v rozsahu, o jaký rodič požádá, a to až v délce do 3 let věku dítěte. (Zákon č. 262/2006 Sb.)

Síť mateřských center, o.s. - zastřešující organizace mateřských center v České republice